

Κωνσταντῖνου Χαριλ. Καραγκούνη

Ἀναπληρωτοῦ Καθηγητοῦ
τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

« ...ὅπως ἂν δυνηθῶμεν,

ἀπερισπᾶστος ἄδειν τε καὶ ψάλλειν,

καὶ ἐξομολογεῖσθαι Σοι...»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ ΙΚΕ

Βόλος, 2020

Κωνσταντίνος Χαρίλ. Καραγκούνης, «...ἀπερισπᾶστος ἄδειν τε καὶ ψάλλειν...»

Σεμνύνομαι νὰ ἀφιερώσω τὸ παρὸν πόνημά μου
εἰς τὴν Γερόντισσα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς
Τιμίου Προδρόμου Συκῆς Πηλίου,
Πανοσιολογιωτάτην Καθηγουμένην Ἀγαθοφήμεν Δῆμου
καὶ εἰς τὴν Συνοδείαν αὐτῆς,
καὶ εἰς τὸν Γέροντα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς
Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ἄνω Ξενιάς Ἀλμυροῦ,
Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην Νεκτάριον Ὑφαντίδην,
καὶ εἰς τὴν Συνοδείαν αὐτοῦ,
μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ, εὐγνωμοσύνης
καὶ ἀγάπης εἰς τὰ πρόσωπα ὅλων.

«...ὅπως ἂν δυνηθῶμεν, ἀπερισπάστως ἄδειν τε καὶ ψάλλειν, καὶ ἐξομολογεῖσθαι Σοι...» - Δοκίμια γιὰ τὴν ἱερὰ Ψαλμωδία καὶ τὴν Ψαλτικὴ Τέχνη

Συγγραφέας:	Κωνσταντίνος Χαριλ. Καραγκούνης
E- mail Συγγραφέως:	kxkaragounis8@gmail.com
Τηλέφωνο Συγγραφέως:	+30 6947774647
ISBN:	978-960-599-351-1
Ἔτος α' Ἐκδόσεως:	2020
Ἔτος Τρέχουσας Ἐκδόσεως:	2020
Ἀριθμὸς Ἐκδόσεως:	1η
Σχήμα:	14 x 21
Σελίδες:	224
Ἐκδοτικὸς Οἶκος:	ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ ΙΚΕ
Ἰστοσελίδα Συγγραμματος:	https://bit.ly/3idJZUe

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	5
Προλεγόμενα	6
<hr/>	
Αὐτονόμηση στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ψαλτικὴ Τέχνη - Θεολογικὴ καὶ Ἱστορικὴ Προσέγγιση	9
Ἐμπονος Ψαλμωδία	47
Ἑλληνορθόδοξη Ψαλτικὴ Τέχνη: Παράσταση ἢ Προσευχή; <i>Greek Orthodox Psaltic Art: Performance or Prayer ?</i>	103
Ἡ περὶ Ἀδάμ ὑμνογραφία τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς καὶ ἡ εἰς αὐτὴν διατύπωση τῆς θεολογίας περὶ πτώσεως, ἐξώσεως, μετανοίας καὶ συναναστάσεως τοῦ Προπάτορος	153
Βιβλιογραφία - Μελέτες καὶ Ἄρθρα	213

Προλεγόμενα

Τὸ παρὸν πόνημα ἀποτελεῖ, τρόπον τινα, τὸ δεύτερο μέρος μιᾶς σειρᾶς, ἡ ὁποία ἀποβλέπει στὴν συγκέντρωση ὅσων ἕως τῶρα ἔδωσε ὁ Κύριος καὶ παρουσία-
σα μὲ ποικίλες ἀφορμὲς -κυρίως συνέδρια- περὶ τὸ θεολογικὸ ὑπόβαθρο τῆς ἱεράς
λατρευτικῆς Ψαλμωδίας καὶ Ψαλμικῆς Τέχνης -εὐρύτερα γνωστῆς ὡς «Βυζαντινὴ
Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ»- τῆς Ἑλληνορθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ τέσ-
σαρα κείμενα ποῦ ἐδῶ δημοσιεύονται, ὅπως καὶ ὅσα συγκεντρώθηκαν στὸν προη-
γούμενο τόμο, μὲ τὸν τίτλο, «Ἄνοιξον ἡμῶν τὸ στόμα καὶ πλήρωσον αὐτὸ τῆς σῆς
αἰνέσεως», χωρὶς νὰ ἀπεμπολοῦν τὴν ἐπιστημονικὴ ἀναζήτησι, ἔχουν γραφεῖ μὲ
κύριο μέλημα νὰ καθίστανται ψυχωφελῆ καὶ διδακτικά, ὄχι, βεβαίως, ἀπὸ μί-
α διάθεσι ἱκανοποίησης προσωπικῶν «δασκαλιστικῶν» ἐμμονῶν, ἀλλὰ μὲ τὸν κατὰ
Χριστὸν ζῆλο, νὰ προβληθοῦν ὅσα σοφὰ καὶ θεόπνευστα ἔχει ἀποφανθεῖ ἡ Ὀρθό-
δοξη Πατερικὴ Παράδοσι περὶ τὴν ἱερά λατρευτικὴ Ψαλμωδία καὶ Ψαλμικὴ Τέ-
χνη. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, γὰ τὸν ὁποῖο κάποια ἀποσπάσματα ἤδη δημοσιευ-
μένων μελετῶν μου ξαναχρησιμοποιοῦνται αὐτούσια σὲ δύο ἀπὸ τὰ παρόντα κεί-
μενα· κυρίως, στὴν «Ἐμπονο Ψαλμωδία». Τὸ θέμα τῶν κειμένων, τὸ διαφορετικὸ
ἀκροατήριον καὶ μερικοὶ ἀκόμη -ἴσως ὑποκειμενικοὶ- παράγοντες ἐπέβαλλαν κά-
τι τέτοιο. Ἄς μοῦ συγχωρεθεῖ, παρακαλῶ, αὐτὸ τὸ ἐπιστημονικὸ ἀτόπημα. Ἄλλωστε,
κάθε ἐσφαλμένο καὶ κάθε ἀβλεψία ὀφείλεται στὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία μου. Ὁ, π
καλὸ καὶ ὠφέλιμο, προέρχεται ἀπὸ τὸν Δωρεοδότη Κύριον. Τῷ δὲ Ἀγίῳ Τριαδικῷ
Θεῷ ἡμῶν ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.
Γιὰ τὸ ἐνδεχόμενο δὲ νὰ φθάσει καὶ τὸ παρὸν βιβλίον στὰ χεῖρια τῶν λαμπρῶν
φοιτητῶν μου στὴν Ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἄς μοῦ ἐπιτρα-

πεῖ νὰ μεταφέρω πάλι ἐδῶ ἓναν προβληματισμό, τὸν ὁποῖο ἤδη κατέθεσα στὸν Πρόλογο τοῦ «Ἄνοιξον ἡμῶν τὸ στόμα καὶ πληρώσον αὐτὸ τῆς σῆς αἰνέσεως»: Τότε ἔγραφα: «Πῶς μπορῶ νὰ διδάξω τὴν ἱερὰ Ψαλμωδία, τὴν σπουδαία καὶ ἀπύθμενη αὐτὴ Τέχνη μέσα σὲ τρία μόλις ἐξάμηνα, καταρτίζοντας ὑποψηφίους κληρικούς, οἱ ὅποιοι θὰ κληθοῦν στὸ ἐξῆς νὰ ζήσουν ὅλον τὸν ἱερατικὸ βίο τους μαζί μὲ τὴν Ψαλτική; Ὅποια ταχύρρυθμη μέθοδος καὶ νὰ ἀκολουθήσω, κάτι τέτοιο εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατον. Ἔτσι, ἔβαλα ἓναν λογισμό, ὅτι μόνη ἐλπίδα μου καὶ μέριμνά μου εἶναι, νὰ φροντίσω νὰ καταστήσω φανερὴ τὸν ἀγιογραφικὴ καὶ πατερικὴ τεκμηρίωση γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς Ψαλμωδίας στὴ Θεία Λατρεία· νὰ ἀγωνιστῶ νὰ πείσω τοὺς νέους γιὰ τὴν πολύτιμη συμβολὴ τῆς Ψαλτικῆς στὴν ἔνδυση τοῦ Θεοῦ λόγου τῶν λειτουργικῶν ἱεροπραξιῶν, ἄρα καὶ τῶν θείων δογματῶν τῆς πίστεως· καὶ νὰ ἀναλωθῶ νὰ μεταδώσω τὴν πεποίθηση τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι διὰ τοῦ μέλους ἐκφράζεται, κατανοεῖται καὶ προσλαμβάνεται ὅλη ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, ὅλη ἡ ὄντολογία καὶ ἡ συμβολικὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας Του καὶ τῆς Βασιλείας Του, ὅλο τὸ βίωμα τῶν ἀγίων καὶ τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως. Ἐὰν αὐτὰ γίνουν κατανοητὰ στοὺς φοιτητὲς μου, τότε -εἶμαι βέβαιος- θὰ σπεύσουν μόνοι τους νὰ μελετήσουν περεταίρω τὴν Ψαλμωδία, ὡς δροσερὸ ὕδωρ θεολογίας καὶ ὄχι ὡς ἀγχωπικὴ καὶ ἀνιαρὴ ὑποχρέωση ἐνὸς Προγράμματος Σπουδῶν.»

Εὐχαριστῶ ἐκ μέσης καρδίας τὸν Ἐκδοτικὸ Οἶκο ΚΥΔΙΑΚΙΔΗ ΙΚΕ, ποὺ καὶ πάλι ἀνέλαβε τὴν ἔκδοση καὶ ἐπωμίζεται τὸ οικονομικὸ βᾶρος τῆς. Εὐχαριστῶ καὶ ὅλους ἐκείνους ποὺ στάθηκαν ἀφορμὴ νὰ γραφοῦν τὰ κείμενα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Τῷ δὲ Κυρίῳ πᾶσα ἀνύμνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἐν Βόλῳ, τῆ 8^η Σεπτεμβρίου 2020,
κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Γενεσίου τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας.

Κωνσταντῖνος Χαριλ. Καραγκούνης

Ἀναπληρωτὴς Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν,
Διευθυντὴς τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου.

Κωνσταντίνος Χαριλ. Καραγκούνης, «...ἀπερισπάστως ἄδειν τε καὶ ψάλλειν...»

Ἑλληνορθόδοξη Ψαλτική Τέχνη:
Παράσταση ἢ Προσευχή;
*Greek Orthodox Psaltic Art:
Performance or Prayer ?*

Ἀνακοίνωση στὸ 8^ο Διεθνὲς Συνέδριο
γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιαστικὴ Μουσική,

*Announcement in the 8th International Conference
on Orthodox Church Music*

*“The Sounds of the Holy:
From Manuscript to Performance”*

*University of Eastern Finland, School of Theology,
Agora AT100, Yliopistokatu 4, Joensuu*

Joensuu, Finland / 10-16 June 2019

Ἑλληνορθόδοξη
Ψαλτική Τέχνη:
Παράσταση ἢ Προσευχή ;

Greek Orthodox
Psaltic Art:
Performance or Prayer ?

Περίληψη

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πολὺ νωρίς, υἱοθέτησε τὴ μουσικὴ στὴ Λατρεία της ὡς ἐπικουρικὸ μέσο κατανόησης (ἐμμεσης διδασκαλίας) καὶ ἀφομοίωσης τοῦ δόγματος ἐκ μέρους τῶν πιστῶν.

Ἀργότερα, ὅταν τὸ δόγμα ξεκαθαρίζεται καὶ ὀριστικοποιεῖται, ἡ ἱερὰ Ψαλμωδία τίθεται σὲ δεύτερη μοῖρα, ἐνῶ δὲν εἶναι λίγοι οἱ ἀσκητικοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι διαβλέπουν πλῆθος πνευματικῶν κινδύνων στὴν Ψαλτικὴ Τέχνη.

Τελικά, ἡ Ὁρθόδοξη πατερικὴ θεολογία ἀναγνωρίζει τὴν ἱερὰ Ψαλμωδία ὡς τὸ προσευχητικὸ μέσο τῶν

Abstract

The Church of Jesus Christ, from the very early centuries, has adopted music into its worship as an auxiliary tool so that with the help of music the doctrine would be understood and assimilated by the faithful in an easy way.

Later, when the doctrine became clean and finalized, the sacred Psalmody was put in a second role, while there were not few ascetic Fathers of the Church who were perceived a multitude of spiritual dangers for the faithful because of Psaltic Art.

Finally, the Orthodox patristic theology recognized the holy Psalmody as a praying means, especially for the beginners

ἀρχαρίων καὶ ἀτελῶν πνευματικῶς, ξικαθαρίζοντας, ὅτι ἡ τέλεια προσευχὴ διὰ τῆς ὁποίας ὁ πιστὸς μπορεῖ νὰ φθάσει στὴν θέαση τοῦ Ἀκτίστου Φωτὸς εἶναι ἡ «μονολόγιστος» νοερά καὶ καρδιακὴ προσευχὴ.

Ἐντούτοις, ἡ Βυζαντινὴ καὶ μετα-Βυζαντινὴ Ψαλτικὴ φθάνει σὲ ἐξαιρετικὰ ὑψηλὰ σημεῖα ἀκμῆς καὶ ἀνάπτυξης, τὰ ὁποῖα, σήμερα, ἐπεὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ χρησιμοποιηθοῦν στὴν Ὁρθόδοξη Λατρεία, ἀντιμετωπίζονται περισσότερο ὡς καλλιτεχνικὲς καὶ λιγότερο ὡς λατρευτικὲς δημιουργίες. Ἐπι, σπὶς μέρες μας, τὰ ἔργα αὐτῶν τῶν περιόδων ἐπιλέγονται ὡς ρεπερτόριο ἐξωλατρευτικῶν ἐκδηλώσεων, μουσικῶν παραστάσεων δυτικῆς τύπου, οἱ ὁποῖες ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ ψαλτικὴ πραγματικότητα υἱοθετήθηκαν πολὺ πρόσφατα, μόνις κατὰ τὸ δεύτερο μισό του 18ου αἰώνα.

Τὰ ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα θέτει ἡ παροῦσα ἀνακοίνωση καὶ σχετίζονται μὲ τὸν τίτλο της, εἶναι:

- Οἱ ἐξωλατρευτικὲς παραστάσεις ἐξυπηρετοῦν τὴ Λατρεία τοῦ

and pneumatically incomplete faithful, but also made clear that the perfect prayer with which the man can reach the viewing of the Uncreated Light of God is the “monologistos” mental and cardinal prayer “Lord Jesus Christ have mercy with me”.

However, Byzantine and post-Byzantine Psaltic Art reaches to extremely high points of acme and growth. Today, the problem is that, because the psaltic compositions of Byzantine and post-Byzantine period cannot be used in Orthodox Worship due to their length, they are treated more as artistic and less as worshipping creations. So, nowadays, the compositions of those periods are selected as a repertoire of non-Worship events, that is Western-style performances, which adopted very recently from the Greek psaltic reality, just in the second half of the 18th century.

This paper will try to give convincing answers to some serious questions related with the title of it:

- Do the non-Worship performances serve the Worship of the Holy Tri-

Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ ἢ ἔχουν ἐγω-
κεντρικὰ κίνητρα;

- Ὁ Κύριος εὐαρεστεῖται μὲ
αὐτὲς ἢ πὺς ἀποστρέφεται;

- Πόσο τὸ ἦθος τῶν ἐξωλατρευ-
τικῶν δράσεων ἔχει ἐπηρεάσει τὸ
ἦθος τῶν ψαλτῶν κατὰ τὴ λατρευ-
τικὴ ψαλτικὴ πράξι;

- Ἡ διαστροφικὴ ἔκπτωση τῆς
προσευχητικῆς ψαλμωδίας σὲ «πα-
ράσταση γιὰ ἓνα πρόσωπο» τί ἐπι-
πτώσεις ἔχει στὴν ἀπόθηση τοῦ λα-
οῦ ἀπὸ τὴν κοινὴ/κοινοτικὴ λατρεία;

- Τί θεολογοῦν οἱ Πατέρες τῆς
Ἐκκλησίας γιὰ τὴ φιλανθία ἢ ἐκκο-
σμικευμένη Ψαλμωδία, ἢ ὁποῖα δὲ
γεννᾷ προσευχητικούς καρπούς;

nity God or they have egocentric in-
centives?

- Is Lord well pleased with them or
Lord dislikes them?

- How does the ethos of the non-
Worship performances influence the
ethos of the Chanters during the Holy
Worship?

- What impacts are there when the
psalitic prayer becomes a "performance
for one person"? Does this situation over-
whelm the faithful from the Church
and from the common Worship?

- What do the Church Fathers have
said about Psalmody with selfishness
and Psalmody with secular ethos, which
does not give birth to prayer?

Ἑλληνορθόδοξη
Ψαλτικὴ Τέχνη:
Παράσταση ἢ Προσευχή ;

Greek Orthodox
Psaltic Art:
Performance or Prayer ?

Προλεγόμενα

Ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, ἐπιτρέψτε μου, παρακαλῶ, καὶ ἀπὸ τῆ θέσης αὐτῆ νὰ εὐχαριστήσω τὴν Ἐπιστημονικὴ καὶ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου γὰρ τὴ συμμετοχὴ μου ἐδῶ. Εὐχαριστῶ, ἐπίσης γὰρ πῆς πάσης φύσεως διευκολύνσεις ποὺ μοῦ παρέϊχαν οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ Συνεδρίου καὶ οἱ λοιποὶ συνεργαζόμενοι φορεῖς, ἰδιαιτέρως τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἀνατολικῆς Φινλανδίας, προκειμένου νὰ μπορέσω, τελικὰ, νὰ πραγματοποιήσω τὸ ταξίδι αὐτό. Ἔχω πλήρη ἐπίγνωση τῆς πολύτιμης

Preface

Dear Colleagues, from this post, please, allow me to thank the Conference's Scientific and Organizing Committee for my participation here. I also need to thank for every convenience, provided by the Conference's communicators and the other partners, particularly the University of East Finland, in order to finally be able for me to make this trip and to participate to our so important Conference. I am fully aware of their valuable and immediate help,

καὶ ἄμεσης βοήθειάς τους, γι' αὐτὸ
καὶ εἶμαι βαθύτατα εὐνώμων.
Ἄλλη μιὰ φορά· εὐχαριστῶ.

Εἰσαγωγικά πινα

Στὸ σημεῖο αὐτό, ἐπιτρέψτε
μου νὰ πῶ, ὅτι τὴν ἐμπνευση τοῦ
θέματος τῆς ἀνακοίνωσής μου, μοῦ
ἔδωσε ἡ θεματικὴ τοῦ Συνεδρίου
“From Manuscript to Performan-
ce”. Ὁ τίτλος αὐτὸς στὰ Ἑλληνικὰ
ἔχει ποικίλες μεταφράσεις, ἀλλὰ
δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο μὲ τὴν Ἀγγλι-
κὴ γλώσσα: Στὰ Ἑλληνικὰ τῆ λέ-
ξη “performance” μποροῦμε νὰ τὴ
μεταφράσουμε ὡς «ἐπιτέλεση»,
«ἐκτέλεση», «ἀπόδοση», «ἑρμηνεία»
ἢ «παράσταση», ἀλλὰ ἡ κάθε λέξη
ἔχει τὴ δική της λεπτὴ ἔννοια. Ἐ-
τσι, ἡ «ἐπιτέλεση» ἔχει τὴν ἔννοια
πραγματοποίησης μίας τελετουρ-
γικῆς θρησκευτικῆς πράξης. Ἡ «ἀ-

so, that is why I am deeply
grateful. Once again; I thank
them all.

For Introduction

At this point, let me say that
the theme of the Conference
“From Manuscript to Performan-
ce” gave me the inspiration for
the subject of my announcement.
This title in Greek has a variety
of translations, but it does not
do the same with English lan-
guage. In Greek we can translate
the word “performance” as “epi-
telessi”, “ektelessi”, “apodossi”,
“hermeneia” or “parastassi”, but
each word of them has its own
subtle meaning. Thus, the Greek
word “epitelessi” has the mean-
ing of performing a religious rit-
ual act. The word “apodossi”

πόδοση», πάλι, ἐνὸς μουσικοῦ κομματιοῦ ἢ ἐνὸς ὕμνου ἔχει τὴν ἔννοια ὅτι ὁ ἐρμηνευτὴς (ὅ,πὶ κι ἂν εἶναι· μουσικός, ἠθοποιός, Ἱεροψάλτης, κ.τ.δ.) βάζει τὴν προσωπικὴ του σφραγίδα σὲ αὐτό. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γὰρ τὴν «ἐρμηνεία», ποὺ στὰ Ἀγγλικά ἀποδίδεται μὲ τὴ λέξη “interpretation”. Πολὺ συχνὰ στὰ Ἑλληνικά χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ λέξη «ἐκτέλεση», μὲ τὴν ἔννοια τοῦ «ἐκτελῶ ἐντολές», πιθανῶς, ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι «ἐκτελῶ πὺς ὁδηγίες τῶν μουσικῶν σημαδιῶν». Λέμε· «ἡ μουσικὴ ἐκτέλεση τοῦ κομματιοῦ ἦταν ἐξαιρετικὴ». Ὅμως, στὰ Ἑλληνικά τὸ ρῆμα «ἐκτελῶ» λαμβάνει καὶ τὴ σημασία «δολοφονῶ» ἢ «θανατώνω μὲ ἐκτέλεση». Πάντως, ἡ πρὸ κοινὴ μετάφραση τῆς λέξης “performance” στὰ Ἑλληνικά εἶναι τὸ «παράσταση». Λέμε· «Δίνω μίαν παράσταση» (θεατρικὴ ἢ μουσικο-

takes the meaning of rendering a music piece or a hymn while the interpreter (whatever he is; musician, actor, chanter, etc.) puts his personal stamp on it. The same applies to the term “hermeneia”, which is rendered by the “interpretation”. The use of the word “ektelesi” is also very common in Greek and it means “execution”. Maybe it comes from “I execute an order”, probably by the fact that “I execute the instructions of the musical signs”. We say; “the musical execution of the piece was excellent”. In Greek the word “ektelesi” also means “assassination” or “killing with execution”. However, the most common translation of the word “performance” in Greek is “parastassis”; We say: “I give/play «parastassis»”

θεατρική) ἢ «παίζω μία παράστα-
ση». Ἡ λέξι «παράσταση» ἔχει,
βέβαια, καὶ ἄλλες ἔννοιες. Στὴν
προκειμένη, ὅμως, περίπτωση ἔχει
πὸ πολὺ τὴν ἔννοια τοῦ παριστά-
νω, ἀναπαριστῶ ἢ μιμοῦμαι κάπ.

Τώρα... ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν ἔχω
ικανὴ ἢ βιωματικὴ γνώση τῆς Ἀγ-
γλικῆς, δὲ γνωρίζω ἀκριβῶς, ποιά
εἶναι ἡ πρώτη σκέψη, ἡ πρώτη
εἰκόνα, τὴν ὁποία σχηματίζει ἕνας
ἐκ γενετῆς κάτοχός τῆς Ἀγγλικῆς
ὅταν ἀκούει ἀπλῶς τὴ λέξι «per-
formance». Τὴν ἀνπλαμβάνεται
ὡς «ἐκτέλεση», «ἀπόδοση», «ἐπι-
τέλεση», ὡς «ἐρμηνεία», ὡς «πα-
ράσταση» ἢ ὅλα αὐτὰ μαζί;

Ἐνα θεατρικὸ ἔργο, μία μου-
σικὴ συναυλία, ἕνα μουσικοθεα-
τρικὸ δρώμενο, οἱ «μουσικὲς τοῦ
δρόμου», ἕνα κλασσικὸ ἢ σύγχρονο
μπαλέτο ἢ ἕνα λαϊκὸ χορευτικὸ,

(theatrical or musical perfor-
mance). The word “parastassis”
has other meanings, too, but in
this case, it has more to do with
the (re)presenting or imitating
something.

Now... because I do not have
a good or experiential know-
ledge of English, I do not know
what exactly is the first thought
of a good-from birth- holder of
this language when he listens to
the word “performance”. Does
he perceive “execution”, “rende-
ring”, “religious ritual act”, “in-
terpretation”, “show” or all of
these together?

A theatrical play, a musical
concert, a musical-theater per-
formance, street music, a classi-
cal or modern ballet, the popular
dance, the acrobatics, a magi-

τὰ ἀκροβατικά, οἱ ταχυδακτυ-
λουργίες, οἱ πνευματιστικές ἐπι-
δείξεις καὶ ἄλλα παρόμοια ἀποτε-
λοῦν ὅπως δὴ ποτε «παράσταση».
Τὸ ἐρώτημα, ὅμως, εἶναι, ἂν ὁ ἀγ-
γλικὸς ὅρος “performance” περι-
λαμβάνει καὶ τὴν ποικίλην ἐκφάν-
σεις τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ὅταν,
π.χ., κάποια παρέα συγκεντρώνε-
ται σὲ ἓνα σπίτι γιὰ μίαν γιορτὴ
καὶ ἡ μάζωξη αὐτὴ καταλήγει σὲ
παρεῖστικο γλέντι μετὰ μου-
σικῆς, αὐτὸ θεωρεῖται “perfor-
mance”; Καί, λέγεται “performa-
nce”; Κι ἂν ναί, ἀπὸ ποιοῦς λέγε-
ται καὶ θεωρεῖται “performance”;

Ἀπὸ διερευνητικῆς συζητήσεως
μὲ καλοὺς χρῆστες τῆς Ἀγγλικῆς,
ἄρχισα νὰ κατανοῶ, ὅτι τὸ “per-
formance” ἔχει δύο εἰδῶν χρήσεις:
τὴν εὐρεία, καθομιλουμένη καὶ τὴν
στενὴ καλλιτεχνικὴ ἢ ἐπιστημο-
νικὴ. Ἡ καλλιτεχνικὴ - ἐπιστη-

*cian's show or a spiritualistic
action, etc, are definitely “per-
formances”. The question, howe-
ver, is whether the term “perfor-
mance” in English is used, in-
cludes, and means the various
manifestations of everyday life.
When, for example, a compa-
nyonship gathers in a home for
a celebration, and this ga-
thering eventually becomes a
party feast with music, is this
conside-red and called “perfor-
mance”? And if so, by whom is
it considered and called “per-
formance”?*

*From various fact-finding
discussions with good users of
English, I understood that the
word “performance” has two
kinds of uses: i) The wide, col-
loquial use, and ii) the narrow,
artistic or scientific one. Again;*

μονική, πάλι, ἔχει καὶ αὐτὴ δύο εἰδῶν περιεχόμενα: Ἐνα γενικό, ποὺ μεταχειρίζονται οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Τέχνης καὶ ἕνα στενό, εἰδικὰ προσδιορισμένο, ποὺ ἔχουν ἀναγάγει σὲ ἐπιστημονικὸ ὄρο οἱ ἐρευνητὲς - μελετητὲς ἐπιστήμονες μουσικολόγοι καὶ μουσικοανθρωπολόγοι. Τελικά, διαισθάνομαι, ὅτι ἡ λέξι "performance" μᾶλλον χρειάζεται νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἕνα ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ, προκειμένου νὰ καθίσταται κάθε φορά σαφές, σὲ τί ἀκριβῶς ἀναφέρεται καὶ μὲ ποιά συγκεκριμένη ἔννοια.

Πολλὲς εὐχαριστίες, ὀφείλω στὸν ἐπιστήθιο φίλο καὶ ἀδερφὸ Κωστὴ Δρυγιανάκη, ποὺ ἔχω τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ τὸν ἔχω ἄμεσο συνεργάτη καὶ σύμβουλο στὸν Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου καὶ ὁ

the artistic and scientific use has a double content: A general, which is used by the representatives of Art and a narrow, specially defined, which the researchers and scholars musicologists and the music-anthropologists have made it a scientific term. Finally, I realized that the word "performance" may need to be accompanied by an adjective, in order to be clear at all times, to what exactly it is referring and what particular is its meaning.

I owe many thanks to my heart-friend and brother Costis Drygianakis who I have the great honor to have him a direct collaborator and adviser to the Department of Psaltic Art and Musicology of the Volos' Academy for Theological Studies. Wi-

ὁποῖος εἶναι ὁ πρῶτος στὴν Ἑλλάδα -χωρὶς ὑπερβολή-, ποὺ εἰσήγαγε καὶ ἐφάρμοσε ἐπίσημα τὴν ἀνθρωπολογικὴ ἔρευνα στὴν ἐπιστήμη τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, στρέφοντας τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἑλληνικῆς βυζαντινομουσικολογικῆς κοινότητας καὶ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ὁ Κωστής Δρυγιάνακης -πέρα ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα ἄλλα πράγματα μὲ τὰ ὁποῖα πολὺ ἐπιτυχημένα ἀσχολεῖται- ἔχει ἓνα μεγάλο ἐρευνητικὸ καὶ συγγραφικὸ μουσικοανθρωπολογικὸ ἔργο γιὰ τὴ νεώτερη καὶ σύγχρονη Ψαλτικὴ Τέχνη στὴν Ἑλλάδα.

Λοιπὸν, ἀπὸ ὅλες τὶς δυνατὲς ἐρμηνεῖες, ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ὁ ὅρος "performance", τὶς ὁποῖες πολὺ συνοπτικὰ περιέγραψα στὶς προηγούμενες παραγράφους, στὴν παροῦσα ἐργασία θὰ μείνω

without exaggeration, Mr Drygiannakis is the first in Greece who officially has introduced and applied the anthropological research into the field of Byzantine Musicology, and he who has turned the interest of the Greek Byzantinomusicological community to this direction. Kostis -besides the countless other things he very successfully deals with- has a large number of music-anthropological works (research and writing) for Modern Orthodox Psaltic Art in Greece.

Well, from all the possible interpretations that the term "performance" may have, which I have described very briefly in the previous paragraphs, in the present paper I will remain, and

καὶ θὰ ἀσχοληθῶ μόνο μὲ τὴν ἔννοια τῆς «παράστασης».

Ἀρχικὰ, πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ παρουσία τῆς λέξης «παράσταση» στὸν τίτλο τοῦ Συνεδρίου μας, ξανασκάλισε μέσα μου μία σειρά χρονίων ἐρωτημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια μὲ ἀπασχολοῦν καὶ μὲ προβληματίζουν. Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἀφοροῦν σὲ θέματα πού, ἀφενός, ἀπτονται τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, ἀφετέρου συνδέονται μὲ σοβαρὰ θέματα τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως καὶ πνευματικότητας, δηλαδή, τοῦ Ὁρθόδοξου βίου, ἀλλὰ δὲν τὰ ἔχω διατυπώσει δημόσια, παρὰ μόνο σὲ ἓναν μικρὸ κύκλο φίλων καὶ συναδέλφων (Ἱεροψαλτῶν ἢ βυζαντινομουσικολόγων). Ἡ μόνη ἀνοικτὴ διατύπωση τῶν προβληματισμῶν μου αὐτῶν ἔχει γίνῃ, πρὸς τὸ παρόν, στοὺς φοιτητές μου

I will only deal with the concept of "show".

Initially, I must admit that the presence of the word "performance" in the title of our Conference, has repeated to me a series of chronic questions, which have been worrying and concern me for many years. These questions relate to issues that, on the one hand, touch on the Psaltic Art, and on the other, relate to serious issues of the Orthodox faith and spirituality, that is to say, of the Orthodox life, but yet I haven't formulated them publicly, except for a small circle of friends and colleagues (Chanters or Byzantinomusicologists). The only open formulation of my concerns that I have currently made is towards my students at

τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν (Ἀ.Ἐ.Ἀ. Α.) κατὰ τὰ μαθήματά μου τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Ἔτσι, πρὸς στιγμήν, ἄφησα κατὰ μέρος τῆς ὅποιες θεωρητικῆς, σημειογραφικῆς καὶ λοιπῆς μελέτες μου καὶ βρέθηκα ἐδῶ, γιὰ νὰ καταστήσω πρῶτα ἐσᾶς κοινωνοὺς αὐτῶν τῶν προβληματισμῶν μου καὶ ἔπειτα, διὰ μέσου του Συεδρίου, νὰ τοὺς κοινοποιήσω σὲ ὅλο τὸν εὐρύτερο Ὀρθόδοξο κόσμο.

Ὅπως ἤδη κατανοεῖτε ἀπὸ τὸν τίτλο τῆς ἀνακοίνωσής μου, τὸ ζήτημα θὰ τὸ θίξω συγκεκριμένα μόνον ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τῆς ἑλληνικῆς ψαλτικῆς παράδοσης, ἐφόσον, βεβαίως, ἀναγνωρίζω, ὅτι ἡ κάθε τοπικὴ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὁδεύει τὴν πορεία της πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, πρὸς τὰ «Ἐσχάτα», μέσα ἀπὸ

the Athens Ecclesiastical Academy (A.E.A.) during my lessons on Byzantine Ecclesiastical Music. Well, for a while, I left aside my theoretical, notational and other musicological studies and I came in Finland, and I am here in Joensuu with the aim of communicating my concerns first to all of you and then, through our Conference, to the whole Orthodox musicological world.

As you already have understood from the title of my announcement, I will address the issue specifically from the point of view of the Greek psaltic tradition, since of course I recognize that each local Orthodox Church proceeds its course towards the End of human history, the "Eschata", through its own speci-

πὶς δικές της εἰδικές συνθήκες καὶ ἀναγκαιότητες.

Κυρίως Μέρος

Ἐπειτα ἀπὸ τῆ διατύπωση προβληματισμοῦ, σχετικὰ μὲ τὴν ἀπόδοση στὰ Ἑλληνικά του ὄρου “performance”, ἔρχομαι εὐθύς στὸ θέμα, ποὺ ἔχει δύο πτυχές: α) Τὴ χρήση τοῦ ὄρου «παράσταση» στὴν ἑλληνικὴ Ψαλτικὴ· β) τὴ μεταλλάξη τῆς Ψαλμωδίας ἀπὸ προσευχὴ σὲ «παράσταση».

α'. Ἡ χρήση τοῦ ὄρου «παράσταση» στὴν ἑλληνικὴ Ψαλτικὴ Τέχνη. Ἄς δοῦμε, πρῶτα, λίγο σχολαστικὰ τὸν ὄρο «παράσταση». Σύμφωνα μὲ διαδικτυακὰ λεξικά, ὅπου ἀνέτρεξα, ἡ λέξη «παράσταση» ἔχει ποικίλο περιεχόμενο. Ἐδῶ ἐνδιαφέρουν τὰ ἐξῆς δύο:

fic circumstances and necessities.

Main Part

After the above formulation of my questioning on the Greek translation of the term “performance”, I run straight to my subject, which has two aspects: i) The use of the term “parastasis” in Greek Psaltic Art and ii) the mutation of Psalmody from prayer to “parastasis”.

i. The use of the term “performance” in Greek Psaltic Art. First, let’s look at the Greek term “parastasis” a bit meticulously. According to online dictionaries, I have advised, the word has various meanings, but here we are interested in the following two:

«Παράσταση» εἶναι:

- Τὸ νὰ ἐμφανίζεις, παρουσιάζεις κάποιος ὁ,τιδήποτε μπροστὰ σὲ ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα κοινό.
- Ἡ παρουσίαση ἀπὸ κάποιον/ κάποιους ἐνὸς θεατρικοῦ δρά-μενου ἐπὶ σκηνῆς.

Ἡ λέξι «παράσταση» ἐτυμολογικὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα «παρίστημι» (ἢ πρόθεση «παρά» + τὸ ρῆμα «ἴστημι»), ἀκριβέστερα ἀπὸ τὸν τύπο τῆς Παθητικῆς Φωνῆς, «ἴσταμαι» (= στέκομαι). «Παρίσταμαι», λοιπόν, ποὺ σημαίνει στέκομαι πλάι ἢ κατενώπιον κάποιου. Ἐπομένως, «παράσταση» δίνει κάποιος ποὺ παρίσταται ἐνώπιον ἄλλων. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, αὐτὸς ποὺ δίνει «παράσταση» μπορεῖ νὰ ἀναπαριστᾷ ἢ νὰ μιμεῖται κάτι, νὰ παίζει ἓνα μουσικὸ κομμάτι ἢ νὰ ἐρμηνεύει

“Parastasis” is:

- When someone displays, shows anything in front of a person or the public.
- The presentation of a theatrical performance on stage by someone.

The word “parastasis” is etymologically derived from the Greek verb “paristimi” (the intention “para” + the verb “istimi”) or more precisely, from the type of Passive Voice, “istamai” (that means, I stand). So; “paristamai”, which means, I stand side by side or in front of someone. Therefore, “parastasis” (= “performance”) gives someone who is present in front of others. From then on, he can represent or imitate something, he can play a musical piece, or he can interpret a musical or

μὲ κάποια προσωπική ἐλευθερία
ἓνα μουσικὸ ἢ θεατρικὸ ἔργο.

Στὴν Ἑλληνορθόδοξη λατρευ-
τική καὶ ψαλμική παράδοση δὲ
χρησιμοποιεῖται καθόλου ἡ λέξις
«παράσταση». Γιὰ τὴν ἀκρίβεια,
δὲ χρησιμοποιήθηκε ποτὲ οὔτε καὶ
στὴν μὴ ἐκκλησιαστική ἐλληνική
λαϊκή καὶ παραδοσιακή μουσική.
Στὴν πραγματικότητα, στὰ Ἑλλη-
νικά δὲ λέμε σχεδὸν ποτὲ «πάω σέ
μιά μουσική παράσταση», ἐκτὸς
ἐὰν συνοδεύεται ἀπὸ θεατρικὰ δρώ-
μενα. Συνήθως, λέμε, «πάω σέ συ-
ναυλία» ἢ «παρακολουθῶ μιά μου-
σική ἐκδήλωση», καὶ ἄλλα ὅμοια.
Ἡ συγκεκριμένη λέξις εἶναι συνδε-
δεμένη ἀποκλειστικά μὲ τὴ Δυτι-
κή μουσική καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς προερ-
χόμενα μουσικοθεατρικά εἶδη. Ἐ-
πομένως, καὶ ἡ συνήθεια νὰ χρησι-
μοποιεῖται ὁ ὅρος στὰ ἐλληνικά δε-
δομένα ἐπικράτησε στὴν Ἑλλάδα

*theatrical work with some
personal freedom.*

*In Greek Orthodox ecclesia-
stical worship and psaltic tradi-
tion, the word “parastasis” is not
in use at all. Actually, “parasta-
sis” was not used neither in the
non-ecclesiastic Greek folk and
traditional music. In fact, in
Greek, we almost never say, “I
go to a musical «parastasis»”,
unless it is accompanied by the-
atrical events. We usually say,
“I go to a concert” or “I watch a
musical event” and the like.
This particular word, “parasta-
sis”, is exclusively associated
with the European music and
with the musical-theatrical gen-
res produced therefrom. So, the
habit of using the term in Greek
was prevailed in Greece through
European music and through*

μέσω τῆς Δυτικῆς μουσικῆς καὶ μέσα ἀπὸ τὰ ποικίλα καλλιτεχνικά εἶδη ποὺ ἡ τελευταία γέννησε καὶ -καλῶς ἢ κακῶς- διακινεῖ σὲ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα.

β'. Ἡ μεταλλάξη τῆς Ψαλμωδίας ἀπὸ προσευχῆ σὲ «παράσταση». Ἀποτελεῖ διαπίστωση πολλῶν -ἀν' ὄχι ὅλων-, ὅτι κατὰ τὴ νεώτερη καὶ σύγχρονη ἱστορία τῆς ἢ Ψαλτικῆ ἔπεσε στὴν παγίδα τῆς ἐκκοσμίκευσης, ποὺ ὀφείλεται σὲ μεγάλο βαθμὸ στὴν προσπάθεια τῶν ἐκπροσώπων τῆς νὰ μιμηθοῦν δυτικοευρωπαϊκὰ μουσικὰ πρότυπα. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔρχεται καὶ ὡς συνέπεια τῆς ὀλοένα μειούμενης πνευματικότητος τῶν μελῶν τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, σὲ ἐποχές κατὰ τίς ὁποῖες πάγωσε ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν γὰρ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἐνῶ ἀκόμη καὶ οἱ πιστοὶ εἴμα-

the various artistic genres that the latter gave birth to and circulated throughout mankind. (I wonder, if this is good or bad...)

ii. The mutation of Psalmody from prayer to "parastasis". It is a finding of many specialists -if not all of them- that in its recently and modern history, Psalitic Art fell into the trap of the secularization, which is largely due to the efforts of its representatives to imitate western European music standards. This fact also comes as a consequence of the ever-decreasing spirituality of the members of the Jesus Christ Body, the Church, in times when most people's love for Jesus Christ froze, and now, even we -the believers- are luke-

στε πλέον χλιαροί, ὄχι ζέοντες ἢ φλεγόμενοι ἀπὸ πόθο γιὰ τὴν Βασιλεία τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Πρὶν, ὅμως, ἀναλύσω τὰ δύο αὐτὰ (τὴ μίμηση τῶν Δυτικῶν μουσικῶν προτύπων καὶ τὴν πνευματικὴ χαλάρωση), ἅς δοῦμε τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τοῦ μουσικοῦ ζητήματος στὴν Ἐκκλησία:

- Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πολὺ νωρὶς, υἱοθέτησε τὴ μουσικὴ στὴ Λατρεία της ὡς ἐπικουρικὸ μέσο κατανόησης, ἔμμεσης διδασκαλίας καὶ ἀσφαλοῦς ἀφομοίωσης τοῦ δόγματος ἐκ μέρους τῶν πιστῶν.

- Ἀργότερα, ὅταν τὸ δόγμα ξεκαθαρίζεται καὶ ὀριστικοποιεῖται, ἡ μουσικὴ τίθεται σὲ δεύτερη μοῖρα, ἐνῶ δὲν εἶναι λίγοι οἱ ἀσκητικοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι διαβλέπουν πλῆθος πνευματικῶν κινδύνων στὴν Ψαλμωδία.

warm, not boiling or burning by the craving for the Kingdom of the Holy Trinity God.

Before I analyze these two, the imitation of western musical patterns and spiritual relaxation, let's look at the historical evolution of the musical issue in Church:

- The Church of Christ, from the very early centuries, has adopted music into its worship as an auxiliary tool. With the help of music the doctrine would be understood and assimilated by the faithful in an easy way.

- Later, as the doctrine became clean and finalized, music was put in a second role. Also, there were many ascetic Church Fathers who were perceived a multitude of spiritual dangers because of Psalmody.

- Τελικά, ἡ Ὁρθόδοξη πατερική θεολογία ἀναγνωρίζει τὴν ἱερὰ Ψαλμωδία ὡς τὸ προσευχητικὸ μέσο των ἀρχαρίων καὶ ἀτελῶν πνευματικῶς, ξεκαθαρίζοντας ὅτι ἡ τέλεια προσευχὴ διὰ τῆς ὁποίας ὁ πιστὸς μπορεῖ νὰ φθάσει στὴν θέαση τοῦ Ἄκτιστου Φωτὸς εἶναι ἡ «μονολόγιστος» νοερὰ καὶ καρδιακὴ προσευχὴ («Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον μέ»).

- Ἐντούτοις, ἡ Βυζαντινὴ καὶ μετὰ-Βυζαντινὴ Ψαλμική φθάνει σὲ ἐξαιρετικὰ ὑψηλὰ σημεῖα ἀκμῆς καὶ ἀνάπτυξης, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τὸ πατριαρχικὸ, αὐτοκρατορικὸ καὶ μοναστικὸ μεγαλεῖο τῆς Ἑλληνορθόδοξης Λατρείας.

- Τὰ ἔργα τῶν ἀνωτέρω περιόδων δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ χρησιμοποιηθοῦν σήμερα στὴν Ὁρθόδοξη Λατρεία, ἐξαιτίας τῆς μακρᾶς χρονικῆς τους διάρκειας. Ἔτσι, ἀν-

- Finally, the Orthodox patristic theology recognizes the holy Psalms as a praying means, especially for the beginners, pneumatically incomplete faithful, but also makes clear that the perfect prayer with which the man can reach the viewing of the Uncreated Light of God is the "monologistic" mental and cardiac prayer "Lord Jesus Christ have mercy with me".

- However, Byzantine and post-Byzantine Psalms Art reaches to extremely high points of acme and growth, in order to serve the patriarchal, imperial and monastic splendour of Greek Orthodox Worship.

Nowadays, the compositions of Byzantine and post-Byzantine periods cannot be used in Greek Orthodox Worship due to their length, so they are trea-

τιμετωπίζονται περισσότερο ὡς καλλιτεχνικὲς καὶ λιγότερο ὡς λατρευτικὲς δημιουργίες. Στὶς μέρες μας, τὰ ἔργα αὐτὰ ἐπιλέγονται ὡς ρεπερτόριο ἐξωλατρευτικῶν ἐκδηλώσεων, μουσικῶν παραστάσεων δυτικοῦ τύπου, ποὺ υἱοθετήθηκαν πολὺ πρόσφατα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ψαλτικὴ πραγματικότητα, μόλις κατὰ τὸ β' μιστὸ τοῦ 19^{ου} αἰῶνα.

- Ὁ 18ος αἰῶνας ἀπετέλεσε ἀπαρχὴν τοῦ ἀνοίγματος τῆς ἑλληνορθόδοξης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σὲ κοσμικὰ μουσικὰ εἶδη, κυρίως τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀραβοπερσικῆς μουσικῆς παράδοσης. Ὁ 19^{ος} καὶ ὁ 20^{ος} αἰῶνας εἶναι ἐποχὲς ἔντονων ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων καὶ βαθιᾶς ἀλλοίωσης. Τώρα, πρώτη φορά, σχηματίζονται Χοροὶ Ψαλτῶν ἀποκλειστικὰ γιὰ ἐξωλατρευτικὲς ἐκδηλώσεις. Οἱ Χορωδίες αὐτὲς στη-

ted more as artistic and less as worshiping creations. The compositions of those periods are usually selected as a repertoire for non-Worship events, that is some European-style performances, which adopted very recently from the Greek psaltic reality, just in the 2nd half of the 19th century.

The 18th century was the beginning of the opening of Greek ecclesiastical music to secular musical genres, mainly of Western Europe and the Arab-persian musical tradition. The 19th and 20th centuries are periods of intense external influences and of deep deterioration. Now, for the first time, Choirs of Chanters exclusively for out-of-Worship events are created. These are set according to European standards, without

νονται σύμφωνα μὲ Εὐρωπαϊκὰ πρότυπα, χωρὶς ράσα, μὲ γραβάτες ἢ παπιγιόν, καὶ ἐκτελοῦν μέλη μὲ εὐρωπαϊκοῦ τύπου ἐναρμονισμένα Ἴσοκρατήματα. Ὁ Χοράρχης γίνεται μαέστρος, λαμβάνοντας θέση μὲ πλάτη στὸ κοινό, ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Χορωδία, ποὺ παύει νὰ ἔχει σχῆμα Χοροῦ καὶ λαμβάνει σχῆμα παρέλασης ἢ φάλαγγας. Τὸ πλέον νεωτερικό· ἡ Ψαλτική «ἐκτελεῖται» ἐκτὸς Ναοῦ, σὲ χώλ ἢ κινηματοθέατρα, ὄχι γιὰ προσευχητικούς καὶ λατρευτικούς λόγους, ἀλλὰ γιὰ δῆθεν προβολὴ τῆς (ἐντὸς εἰσαγωγικῶν) «Βυζαντινῆς Μουσικῆς» σὰν ἓνα «νεοανακαλυφθὲν» καλλιτεχνικὸ εἶδος. Ἔτσι, ἡ Ψαλμωδία γίνεται «παράσταση», γιὰ ἓνα ἀκροατήριον ποὺ μπορεῖ νὰ κάθεται σταυροπόδι, νὰ χαριεντίζεται, ἢ ἀκόμη νὰ καπνίζει (παλαιότερα, τουλάχιστον, ὅ-

the Psaltic costumes ("rassa"), but with shirts and ties or "papillon". They performe hymns with European-style harmonized Isokratema. The First of Choir ("Chorarchis") became a West-type conductor. He stands in front of the Choir members, turning his back to the audience. The Choir no longer has the old shape of the semicircle but looks like a parade or a phalanx. The most modernistic; Psalmody is performed outside the temple, in a hall, cinema or theater, not for prayer and devotional purposes but to promote Byzantine music as a newly discovered artistic genre. So, Chanting becomes a "show", for an audience that can sit cross-legged, can be in a playful mood, can even smoke (at least in the past,

ταν τὸ κάπνισμα δὲν ἀπαγορευόταν σὲ κλειστοὺς χώρους· ἀλλὰ καὶ σήμερα, φυσικά, ἂν πρόκειται γιὰ ὑπαίθρια «συναυλία»).

Ἀλλά, καὶ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ συνέβησαν διάφορες καινοφανεῖς ἀλλαγές. Κυριώτερη· ὁ Χορὸς τῶν Ἱεροψαλτῶν παραχώρησε τὴ θέση του στὸν Πρωτοψαλπισμό. Ἐνας μόνος Ψάλτης, στραμμένος συχνὰ πρὸς τὸ «ἄκροατήριό του», ἐκτελεῖ ἀνατολίτικου τύπου ἄρρυθμους «ἀμανέδες» καὶ καμαρώνει γιὰ τὴ φωνὴ καὶ τὴ δεξιολογία του. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ἐγκαταλείπει τὴν προσευχὴ καὶ «ἀπολαμβάνει» τὴ «μουσικὴ πανδεδεία», κάποτε πληρώνοντας τὸν Ψάλτη μὲ χρυσὲς λίρες καὶ ἄλλοτε χειροκροτώντας ἐντὸς τοῦ Οἴκου τοῦ Κυρίου. Ἔτσι, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ Ψαλμωδία ἐγένε «παράσταση».

Σήμερα, ἄλλα πρὸ νεωτερικὰ

when smoking was not banned indoors, but also today, of course, if it is an outdoor “concert”).

But, also within the Temple, a number of novel changes have taken place, with this being the most important: The Chanters’ Choir has given his place to Protopsaltism (the phenomenon of one-only-man-chanting). The single Chanter, often facing to his audience, performs oriental-type non-rhythmic “amanedes” and prides himself on his voice and craftsmanship. The people abandons prayer and enjoys the musical pleasure, once paying the Chanter with gold pounds and sometimes applauding in the Temple of Lord. Also, in this way Chanting became a “show”.

Nowadays, other more mo-

δεδομένα ἔρχονται νὰ ἐμπλουτίσουν τὸ «θέαμα». Ὁ Ψάλλτης ψάλλει, κοιτάζοντας τὴν κάμερα τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου ἢ τῆς ἠλεκτρονικῆς ταμπλέτας του καὶ... ἂν εἶναι ἀχτένιστος, χτενίζεται· ταυτοχρόνως ἰσιώνει τὴ γραβάτα του. Παράλληλα, πληκτρολογεῖ μηνύματα, εὐχαριστώντας τὸ κοινό του, πὺν τὸν παρακολουθεῖ οἴκοθεν (ἀπὸ τὴν τραπεζαρία, τὴν κρεβατοκάμαρα ἢ ἀπὸ ἄλλοῦ, ντυμένο ἢ γδυτό, δὲν ἔχει σημασία γι' αὐτόν). Κατὰ ἓναν ζογκλερικό τρόπο, ὁ ψάλλων χειρίζεται ΚΑΙ τὸν ἠλεκτρονικό Ἴσοκράτη, ὁ ὁποῖος εἶναι τοποθετημένος σὲ περίοπτη θέση στὸ «Ἱερό» -κατὰ τὰ ἄλλα Ἀναλογεῖο. Ἡ καλοκουρδισμένη καὶ καλοβιντεοσκοπημένη «παραστασι» θὰ συνεχιστεῖ, φυσικά, στὸ... facebook, ὅπου θὰ λάβει χώρα ὁ πόλεμος τῶν «likes».

dermistic data are enriching the "spectacle". The Chanter chants by looking at the camera of his cell phone or of his electronic tablet and if his hair is anxious, he combs himself and at the same time straightens his tie. He also writes messages by thanking his audience watching him from his home (from the dining room, maybe from the bedroom, maybe from elsewhere; dressed or naked; it does not matter to him). In a juggler way, the Chanter also handles the music instrument of Electronic Isocratis, which is prominently placed in the "sacred" Lectern. The well-tuned and well-videotaped performance ("parastasis") will continue, of course, on ...Facebook, where the war of "likes" will take place.

Κάτι ἀκόμη· πῆς τελευταῖες δεκαετίες κάπου - κάπου παρουσιάζονται μὲ πολὺ καύχησι καὶ «ὑπεροπτικὸν» ἕφος ἐκ μέρους τῶν δημιουργῶν τοὺς κάποια «Βυζαντινὰ Ὁρατόρια». Κάθε φορὰ ποὺ ἀκούω αὐτὴν τὴν ἔκφραση, θέλω νὰ κλάψω μὲ πόνο. Πρόκειται γὰρ μουσικοποιητικὰ καὶ μουσικοθεατρικὰ δρώμενα, ἐμπνευσμένα ἀπὸ ποικίλα γεγονότα τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου ἢ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μὲ ἀμφιβόλου ποιητικῆς ἀξίας στιχορρήματα, συνήθως, μὲ χαμηλότατης ἐμπνευσης μουσικὴ ἔνδυση, βασισμένη στὴν οὐκτάχη ψαλτικὴ παράδοση. Πρόκειται γὰρ ὑβριδικὰ τερατουργήματα, ἀποτελέσματα ἐνὸς κακῶς νοούμενου μουσικοῦ συζηρητισμοῦ, ὁ ὁποῖος παντρεύει ἕτερογενῆ ἀντικείμενα, ποὺ πάντοτε γεννοῦν τέρατα. Ἔτσι, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ Ψαλμω-

Something else; in the last few decades sometimes some "Byzantine Oratories" are presented with a lot of selfishness and "arrogant" style on the part of their creators. Every time I hear this expression, I want to cry with pain. These are musical and musical-theatrical events, inspired by various events in the history of Byzantium or Hellenism, with lyrics of dubious poetic value, and usually with a musical dressing based on the Psaltic tradition of the "Octoechos" (the Psaltic music theory of the 8 modes) but of a low inspiration. These are hybrid teratogenicities. They are results of a poorly understood musical syncretism, which attempts to marry heterogeneous objects that always give birth to monsters. Also, in this way

διὰ καταντᾶ «παράσταση».

Αὐτὸ εἶναι -σὲ ἀδρὲς γραμμῆς- τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο ἐντὸς τοῦ ὁποῖου γεννήθηκαν, ἐξελίχθηκαν καὶ διαμορφώθηκαν τὰ περὶ τὴν Ψαλμωδία προβλήματα στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο.

Σταματῶ, ὅμως, ἐδῶ. Δὲ λέω τίποτε περισσότερο. Αὐτὸ εἶναι τὸ πεδίο τοῦ Κωστή Δρυγιανάκη, ὅπου ὡς πρωτεργάτης ἔχει καταγράψει πολλά, σημαντικὰ, καὶ ἰδιαιτέρα πρωτότυπα γεγονότα καὶ συμπεράσματα. Σᾶς προτρέπω νὰ ἀναζητήσετε τὰ ἄρθρα του.

γ'. Διάφορες προσεγγίσεις τοῦ προβλήματος. Γνωρίζουμε καλὰ ὅλοι, ὅτι τὸ γενικότερο ζήτημα τῆς ἱερᾶς Ψαλμωδίας ἔχει διαφορετικὲς προσεγγίσεις ἀπὸ πρόσωπο σὲ πρόσωπο, ἀπὸ Σχολὴ σὲ Σχολὴ καὶ ἀπὸ ἐπιστῆμη σὲ ἐπιστῆμη.

Chanting becomes a "show".

This is exactly -very briefly- the historical background within which the problems of Psalmody in Greek Orthodox Church were born, evolved and shaped.

But, I stop here. I say nothing more. This is the field of Costis Dryjjanakis, where he is the Greek prime mover. He has written down many important and highly original facts and he has published many conclusions. I urge you to search for his articles.

iii. Various approaches to the problem. We all know well that the general issue of Psalitic Art has different approaches from person to person, from school to school and from science to science.

Μεταξὺ τῶν προσώπων, μεταξὺ τῶν Ψαλτῶν, δηλαδή, κά-ποιοι θὰ ἰσχυριστοῦν ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ δὲν εἶναι μόνο μία λατρευτικὴ τέχνη, ἀλλὰ εἶναι παράλληλα ἓνα καλλιτεχνικὸ μουσικὸ εἶδος. Ἐπομένως, μποροῦμε ἐλεύθερα νὰ ἐπεμβαίνομε ἐπ' αὐτῆς καὶ νὰ παράγομε τέχνη, ποὺ ἐξελίσσεται καὶ ἀνανεώνεται, χωρὶς ἀναστολές καὶ ταμπού. Προσωπικά, δὲν ἀνῆκω σὲ αὐτὴν τὴν ὁμάδα καὶ ἀντιτίθεμαι ἀνοικτὰ σὲ τέτοιους ἰσχυρισμούς. Τὸ ἰσχυρότατο, κατὰ τὴ γνώμη μου ἐπιχείρημα εἶναι, ὅτι ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι εἶδος πρὸς ἐξέλιξη καὶ προαγωγή, ἀν δὲν ὑπῆρχε στὴ μέση ὁ λόγος, ἡ ὑψίστης θεολογικῆς σημασίας ἑλληνορθόδοξη ὑμνογραφία, ἡ ὁποία στὴ θεία Λατρεία δὲν ὑπάρχει ὡς μουσικὸ ὑπόστρωμα ἢ γιὰ νὰ γεμίζουν

Among the persons, that is, among the Chanters, some will claim that Byzantine Music is not only a worship art, but it is also an artistic musical genre. Therefore, we can freely intervene on it in order to produce always evolving and renewing art, and there is no need of inhibitions and taboos for this. Personally, I do not belong to this category of Chanters and I oppose openly such claims. The most powerful argument, in my opinion, is that Psal- tic Art could be an evolutioning music genre if it was just a music without lyrics (hymns). But this does not happen. From its birth Psalmody is based on the so signi- ficant Greek Orthodox hymno- graphy of the high theological po- etry, and it's not used as a musi- cal substrate of the Divine Wor-

τὰ κενὰ τοῦ χρόνου, ἀλλὰ ἀποτε-
λεῖ πηγή τῆς Ὁρθοδόξου θεο-λο-
γίας, χῶρο διατυπώσεως τοῦ χρι-
σπανικοῦ δόγματος καὶ βιώ-μα-
τος καὶ μέσον κατηχήσεως, δι-δα-
σκαλίας καὶ παιδαγωγίας τοῦ
ποιμνίου τῆς λατρευούσης Κοινό-
τητας. Αὐτὸς ὁ ὑμνογραφικὸς λό-
γος, διὰ τοῦ ὁποίου διατυπώνεται
καὶ περιγράφεται ὁ ἀρχέτυπος κι
ἀπερίγραπτος Λόγος τοῦ Ἁγίου
Τριαδικοῦ Θεοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ
ἄγεται καὶ νὰ φέρεται κατὰ τὸ δο-
κοῦν, κατὰ τὴ βούληση κάθε «καλ-
λιτέχνη», σὰν νὰ μὴν εἶχε αὐτὸς
ἄλλη μουσικὴ ἔκφραση νὰ ἀσχο-
ληθεῖ γὰρ νὰ ἐκτονώσῃ τις καλλι-
τεχνικὲς του ὀρέξεις. Ἐν τέλει, ἂν
κανεὶς θέλῃ νὰ ἐμπνευσθεῖ ἀπὸ τὸ
Βυζαντινὸ καὶ μετα-Βυζαντινὸ μέ-
λος, ἅς τὸ κάνει χωρὶς νὰ βεβηλώ-
νῃ τὰ ἱερά ποιήματα τῶν Ἁγίων
Ἑμνογράφων τῆς Ἐκκλησίας.

*ship neither for filling the gaps
of time during this. The Greek
hymnography is a source of the
Orthodox theology. It is the poet-
ry literature where the christian
doctrine and experience has been
formulated. Its music, the Holy
Psalmody, is a means of teaching
the Orthodox faith to the mem-
bers of the worshipping Commu-
nity. This hymnographic poetry
through which the indescribable
“Logos” of the Holy Triune God
is described, cannot be a toy to
the hands and to the will of each
“artist”, as if he had no other
musical expression to deal with in
order to extinguish his artistic ap-
petites. After all, if someone wants
to be inspired by the Byzantine
music, let him do without deval-
uating the sacred poems of the
Holy Church Hymnographers.*

Μεταξὺ τῶν Σχολῶν, (ἐννοῶ πὺς ἐπιμέρους τοπικές, χωροχρονικές καὶ ὑφολογικές παραδόσεις-ἀποκλίσεις) οἱ προσεγγίσεις ποικίλουν, καθὼς κάποιες εἶναι περισσότερο συντηρητικές καὶ ἐκκλησιαστικές, ἄλλες πὺδ ἐλευθεριάζουσες καὶ ἄλλες τελείως ἀδιάφορες.

Μεταξὺ δὲ τῶν τριῶν συναφῶν πρὸς τὴν Ψαλτικὴ Τέχνη ἐπιστημῶν (τῆς θεολογίας, τῆς μουσικολογίας καὶ τῆς ἀνθρωπολογίας) ὑπάρχει ἀκόμη μεγαλύτερη ἀπόσταση σπὺς προσεγγίσεις πὺς πρὸς αὐτήν. Το γεγονός ὀφείλεται σπὸ εἰδικὸ γνωστικὸ ἀντικείμενο, πὸ ὀποῖο ἡ καθεμιά θεραπεύει. Ἔτσι, λοιπόν, ὀ μουσικοανθρωπολόγος θὰ πεί ὀτι ἡ ἐλληνορθόδοξη ψαλτικὴ παράδοση εἶναι μία ἀκόμη ἐκφάνση-ἀπὸ πὺς ἀναρίθμητες-πὺ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, θὰ ἰ-

Among Schools, (I mean the individual psaltic traditions - local differentiations), the approaches vary, because some are more conservative and ecclesiastical, some are somewhat liberals and others are completely indifferent.

There is even greater distance in their approaches for the Psaltic Art among the three sciences related to it (theology, musicology and anthropology), This is due to the specific cognitive subject, which each heals. Thus, the musicanthropologist will say that the Greek-Orthodox Psaltic tradition is another expression-between the innumerable- of human civilization. He argues that he does not interfere with its evolution but simply follows and

σχυριστεῖ ὅτι δὲν ἐπεμβαίνει στὴν ἐξέλιξη αὐτῆς, ἀλλὰ ἀπλὰ παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξή της καὶ τὴν καταγράφει. Ὁ μουσικοανθρωπολόγος ἀντιτίθεται στὴν προσπάθεια γὰρ συντήρηση τῆς Ψαλτικῆς ἢ ἐπιστροφή της σὲ ἀρχέγονες ἢ παλαιοῦ τύπου φόρμες καὶ ὑφολογικὲς προσεγγίσεις. Ἡ ἀπάντησή μου πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποία διατύπωσε ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους, ποὺ ἔλεγαν, δὲν ὑπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν: «Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφάς». Πλανῶνται ὅσοι ἔχουν αὐτὴν τὴν προσέγγιση, γιατί δὲν ἔχουν καταλάβει ὅτι ὅλη ἡ οὐσία τῆς ὑπερχιλιετοῦς Ψαλτικῆς βασίζεται σὲ μία μόνον ἀρχή: Τὴν ἀρχὴ τῆς «μιμήσεως». Αὐτὴ ἢ «μίμηση» δὲ νοεῖται κατὰ τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα ὡς ἀντιγραφή καὶ κλοπὴ, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὸν

records it. The musicanthropologist opposes to the attempt to maintain the Psaltic or to return it to primitive or old-style forms and stylistic about psaltic “hyphos” approaches. My response in this direction will be the same with that which the Lord spoke to the Sadducees, who they did not believe there is resurrection of the dead: “You live in the falacy because you do not know the Scriptures.” Those who have this approach live in the falacy, because they have not understood that for over-a-thousand-years the whole essence of Psaltic Art is based on one single principle: the principle of “imitation”. This “imitation” is not understood in human terms as replication (copy) and theft, but is the bone marrow of the Orthodox Faith.

μυελὸ τῶν ὀστέων τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως. Ἡ «μίμηση» στὴν Ψαλτικὴ βασιζέται στὴν ἀποστολικὴ προτροπὴ τοῦ Παύλου «μιμηταί μου γίνεσθε καθὼς καὶ ἠ Χριστοῦ». Ἡ «μίμηση» μέσα στὸν χῶρο τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως πᾶει πίσω στὸ βράδυ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἐκτοτε, δύο χιλιάδες χρόνια τώρα, ὅ,τι γίνεται στὴν Ἐκκλησία «μιμεῖται» ὅ,τι παρέδωσε τὸ βράδυ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Ὅποῖος εἶναι ἡ αἰδὶος Παράδοση. Ἡ δὲ «μίμηση» αὐτὴ εἶναι, στὴν πραγματικότητα, αἰώνια ἐπανάληψη -ὡς τὰ Ἐσχατα- τοῦ βίου, τοῦ Σταυροῦ, τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, μέσα σὲ μία πανανθρώπινη λογικὴ Λατρεία διαρκοῦς Πεντηκοστῆς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Ἐφόσον δὲ ἡ θεία Λατρεία ἀποτελεῖ «μίμηση» Χριστοῦ, κάθε συ-

The “imitation” in Psaltic art is based on Saint Paul’s apostolic exhortation, “You must become my imitators, as I am an imitator of Christ”. The “imitation” in the area of Orthodox faith goes a long way back, on the night of Last Supper. Since then, for 2000 years and more, whatever the Church does this “imitates” what our Lord Jesus Christ, (the eternal and everlasting Tradition) has given to Church as a legacy on the night of Last Supper. This “imitation” is, in fact, an eternal repetition of the life, the Cross, the Resurrection and the Ascension of the Lord, within a universal human logical Worship in a Perpetual Pentecost in Holy Spirit. Given that the Divine Worship is the “imitation” of Christ, every component

σταπικὸ στοιχεῖο τῆς μιμεῖται τὸν Χριστό, ἄρα καὶ ἡ τέχνη τῆς Ψαλμωδίας. Ὅλα τὰ ἄλλα περιττεύουν· γὰρ τὸν πιστό, εἶναι μάταια.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἡ ὀπτική τοῦ μουσικολόγου εἶναι τελείως διαφορετική. Γι' αὐτὸν ἡ Ψαλτική εἶναι μιὰ ἀκόμη τέχνη ἤχων, ἀποτελεῖ σπουδαῖο δημιούργημα τῆς παγκόσμιας πολιτιστικῆς κληρονομιάς καὶ γι' αὐτὸ ὀφείλουμε μὲ κάθε μέσο νὰ μελετοῦμε καὶ κυρίως νὰ προβάλομε τὰ ἀφθαστα ἔργα τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ μετα-Βυζαντινοῦ μουσικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀφοῦ, ὅμως, αὐτὰ δὲ μποροῦν νὰ ψαλοῦν, πλέον, ἐντὸς τῆς θείας Λατρείας, λόγω τῆς χρονικῆς τους διάρκειας, ἀναγκαστικὰ ἐρμηνεύονται ἐκτὸς Ναοῦ, σὲ ἀνάλογες ἐξωλατρευτικές ἐκδηλώσεις καὶ διοργανώσεις. Φυσικά, δὲν μπορῶ νὰ ἔχω ἀντίρρηση ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ὀφείλουμε

of this Worship imitates Christ, therefore the art of Psalmody, too. Everything else is unnecessary; for believers, everything is vain.

On the other hand, the musicologist's view is totally different. For him, Psaltic is another art of sounds, it is a great creation of the world cultural heritage and that is why we ought to study, investigate and, above all, perform the inimitable works of the Byzantine and post-Byzantine musical culture. But since we can no longer chant them within Divine Worship, because of their length of time, they are necessarily performed outside the Temples, in various non-Worship events. Of course, I can't object to this, but I must remind that what happens outside of Divine Worship is no

νὰ ἔχουμε ὑπόψη, πὼς ὅ,τι τελεῖται ἐκτὸς Λατρείας παύει νὰ εἶναι «ζῶσα παράδοση» καὶ αὐτομάτως ἐκπίπτει σὲ μουσειακὸ εἶδος, σὲ «φολκλορικὴ» ὅχι «μίμηση»-ἀπομίμηση. Κάτι ἀκόμη· γιατί ἡ Λατρεία τοῦ Θεοῦ τελεῖται ἐντὸς Ναοῦ; Γιατὶ ὁ Ναὸς ἔχει ἐγκαινισθεῖ. Μὲ τὴν τριπλῆ λιτάνευση ἁγίων Λειψάνων γύρω ἀπὸ αὐτόν, ὁ χῶρος καθαγιάζεται καὶ περιχαρακώνεται ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ διὰ βόλου στὸν κόσμον καὶ στὰ ἐντὸς τοῦ κόσμου. Οἱ ἄλλοι χῶροι δὲν εἶναι ἐγκαινισμένοι. Ὅ,τι τελεῖται ἐκεῖ εἶναι ἐκθετο σπὶς ἀντίχριστες δυνάμεις καὶ εὐάλωτο ἀπὸ πάθη.

Τέλος, ὁ θεολόγος. Ὁ θεολόγος συνήθως δὲ λέει κάτι γιὰ τὴν Ψαλμωδία· τὴ θεωρεῖ δευτερεύον ζήτημα στὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀσχολεῖται. Θέλετε ἀπόδειξι γι' αὐτὸ ποῦ ἰσχυ-

longer a "living tradition". It automatically fails in an object for the museum, a "folkloristic" imitation. Do you want me to say something else yet? Why God's Worship takes place with-in the Temple? Because the Temple has been inaugurated. With the triple litany of Holy Relics around it, the place is sanctified and ensured by the devil's power in the world and in every thing within the world. The other places are not inaugurated. Whatever happens to them is exposed to the antichrist forces and vulnerable to passions.

And now let's say about the theologist. He usually doesn't say anything about Psalmody, because he considers it is a secondary issue in the Church, so he doesn't deal with it. Do you want a proof

ρίζομαι; Δεῖτε σὲ ποιά θέση βρίσκειται ὡς μάθημα ἡ Ψαλμική στὰ Προγράμματα Σπουδῶν τῶν τεσσάρων Τμημάτων τῶν ἑλληνικῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καὶ τῶν τεσσάρων Προγραμμάτων Ἱερατικῶν Σπουδῶν τῶν ἑλληνικῶν Ἀνωτάτων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν (Α.Ε.Α.). Παρόλα αὐτά, ὁ θεολόγος ὀφείλει νὰ ὑπενθυμίζει διαρκῶς, ὅτι ἡ Ψαλμική Τέχνη ἀποτελεῖ πρωταρχικῶς καὶ ἀποκλειστικῶς μία λατρευτικὴ τέχνη, ἡ ὁποία ἔχει μοναδικό της προορισμὸ τῆ διακονία τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Οἰκονομίας. Τῆ διακονία της αὐτὴ ἡ Ψαλμωδία τὴν προσφέρει μὲ τὰ δύο μέσα ποὺ διαθέτει: τὸν λόγο καὶ τὸ μέλος ὡς ἓνα «συναμφότερον». Κάθε διάσπαση τῶν δύο αὐτῶν ἀποτελεῖ ἐγκληματικὴ ἐνέργεια. Κάθε διατάραξη τῶν ἰσορροπιῶν μεταξὺ τῶν δύο,

of what I claim? You can understand in what status is Psaltic Art in the Studies Programs of the four Greek Theological Universities and of the four Ecclesiastical Academies. However, the theologian must constantly remind that Psaltic Art is primarily and exclusively a worshipping art, and its unique destination is to serve the Holy Mystery for the world's salvation. Psalmody offers its services by two tools: the poetry and the melody as a "synamphoterion" (meaning, these two are one thing inseparably united). Any breakdown of these two is a criminal act. Any partition of the balance between the two, either at the expense of the poetry or at the expense of the "melody", is a disturbance of the ancient Greek "metron" (we could

εἴτε σὲ βάρος τοῦ λόγου, εἴτε σὲ βάρος τοῦ μέλους, ἀποτελεῖ βεβήλωσι τοῦ «μέτρου», ποὺ ὑπάρχει ὡς Βασιλικὴ Ὁδοῦ ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος τῆς Ὁρθόδοξης Λατρείας. Κάθε προσπάθεια ἀντικατάστασης τῆς ἑλληνορθόδοξης λατρευτικῆς μουσικῆς ἀπὸ ἄλλο μουσικὸ εἶδος ἀποτελεῖ διάρρηξη τοῦ «ἄρραφου» χιτῶνα, ποὺ ἐνδύει ἐπὶ αἰῶνες πῆς λεγόμενες λειτουργικὰς τέχνες. Κάθε διατάραξη τῶν ἀνωτέρω -ὰς μὴ φανεῖ παράξενο-, ἔχει ἐπιπτώσεις καὶ στὸ Ὁρθόδοξο βίωμα καὶ στὸ ἴδιο τὸ Ὁρθόδοξο δόγμα. Ἄς μὴν ξεχνᾶμε, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος στὸν Μυστικὸ Δεῖπνο ἔψαλε, σύμφωνα μὲ τὴν εὐαγγελικὴ μαρτυρία «καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καθιέρωσε καὶ καθάγιασε τὴν Ψαλμωδία ὡς βασικὸ συστα-

say it, the balance; I have also found the word equilibrium; I don't know which the most correct). This balance exists as a Royal Route within the environment of the Orthodox Worship. Any attempt to replace Greek-Orthodox Psalmody with some other music style is a rupture of the ecclesiastical "one-piece tunic /clothing", which dresses the liturgical arts. Every disruption of the above -seems strange but it isn't- affects both the Orthodox experience and the Orthodox doctrine itself. Let us not forget that the Lord Himself and His Apostles chanted at the end of the Last Supper. According to the evangelical testimony "They chanted and then They went out and came to the Mount of Olives". In this way Lord Himself establi-

πικὸ τῆς χριστιανικῆς Λατρείας, σύμφωνα με ὅ,π σημειώσα νωρίτερα γιὰ τὸν Μυστικὸ Δεῖπνο.

δ'. Προβληματισμοὶ καὶ ἐρωτήματα. Ἐρχομαι τώρα στὴν τέταρτη καὶ τελευταία ἐνότητα τοῦ Κυρίως Μέρους τῆς ἀνακοινώσεώς μου, στὴν ὁποία θὰ παρακαλοῦσα νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σημειώσω, ἐνδεικτικά, μερικά μόνο ἀπὸ τὰ βασανιστικά ἐρωτήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν οὐδενία μου -καὶ ἄλλους πολλούς-, ἐρωτήματα γιὰ τὰ ὁποῖα μίλησα στὴν ἀρχὴ-ἀρχή, καὶ μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἀσχοληθῶ σὲ αὐτὸ τὸ τελευταῖο βῆμα τοῦ προβληματισμοῦ μου. Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ διατυπώνω ὡς θεολόγος, ἀφοροῦν δὲ σὲ δύο πτυχές τοῦ γενικότερου προβλήματος: Ἀφενός, πὶς ἐξωλατρευτικὲς ἐκδηλώσεις Ψαλμικῆς Τέχνης καί, ἀφετέρου,

shed Psalmody as the basic ingredient of christian Worship, as I noted earlier for the Last Supper.

iv. Concerns and questions. I come now to the last fourth unit of this Main Part of my announcement, and I would like to ask you to allow me to point just a few of the torturous questions that concern me and many other people, questions which I have implied in the very beginning of my speech here, and which I will deal with in this last step of my concerns. I formulate these questions from the point of view of a theologian, and they are relevant with the two aspects of the more general problem: First; the non-Worship events for the Psaltic Art, and second, the spiritual dime-

πὺς πνευματικὲς διαστάσεις τῆς ψαλτικῆς «ἀπροσεξίας» κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Θείας Λατρείας.

☞ Γιὰ πὺς ἐξωλατρευτικὲς ἐκδηλώσεις Ψαλτικῆς Τέχνης, εἴτε πραγματοποιοῦνται ἐντὸς κάποιου Ναοῦ, εἴτε διοργανώνονται σὲ μὴ ἐκκλησιαστικὸ χῶρο (σὲ θέατρα, κινηματογράφους, αἴθουσες συναυλιῶν, ὑπαίθρια κ.ά.), μὲ βασανίζουν τρία βασικὰ ἐρωτήματα:

- *Οἱ ἐξωλατρευτικὲς παραστάσεις Ψαλτικῆς ἐξυπηρετοῦν τὴ Λατρεία τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ ἢ ἔχουν ἐγωκεντρικὰ κίνητρα;*

Ἐγώ, ἀγαπητοί, ἀδυνατῶ νὰ δώσω ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτό, γιατί οὔτε μπορῶ νὰ γνωρίζω πὺς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων, οὔτε κανένα χάρισμα ἔχω νὰ διαβάζω τὸ νοῦ τους. Κρίνοντας, ὅμως, μόνο

nsions of the psaltic “carelessness” during the Divine Worship.

☞ For the non-Worship events of Psaltic Art, whether they take place in a Church or they are organized in non-ecclesiastical places (in theaters, cinemas, concert halls, outdoors, etc.), three are the key questions that torture and afflict me:

- *Do the non-Worship Psaltic performances serve the Worship of the Holy Trinity God or they have egocentric incentives?*

Dear colleagues, I can't answer this question, because I can neither know the hearts of the people, nor I have some gift to read their minds. However, looking at my ownself, I am judging myself: Personal-

ἐξ ἰδῶν, ἐλέγχω τὸν ἑαυτὸ μου: Προσωπικά, δὲν ἔχω κάνει ποτὲ τόσο κόπο προετοιμασίας γιὰ νὰ ψάλλω μιὰ Κυριακὴ στὸ Ναὸ που διακονῶ, ὅσο κόπο ἔχω κάνει γιὰ τὴν πιὸ ἀσήμαντὴ καὶ μικρὴ ἐξω-λατρευτικὴ ἐκδήλωση. Ποτὲ δὲν ἔχω νοιώσει τόσο ἀγχος προετοιμασίας γιὰ τὸ ἱερὸ Ἀναλόγιό μου, ὅσο γιὰ πῆς ψαλτικὲς συναυλίες μου. Ποτὲ δὲν θίχθηκα καὶ δὲν πόνεσα τόσο γιὰ ἓνα μέγα λάθος στὸ Ψαλτήρι μου, ὅσο γιὰ ἓνα μικρὸ ἀτόπημα τοῦ Ψαλτικοῦ Χοροῦ, φευγαλέο κι ἀκατανόητο ἀπὸ τὸ ἀκροατήριο, σὲ μιὰ ψαλτικὴ παράσταση. Καὶ κάνοντας τὴν αὐτοκριτικὴ μου, τώρα ποὺ γράφω αὐτὲς πῆς ἀράδες, ἀναλογίζομαι. Τάχα εἶναι σπουδαιότερες οἱ συναυλίες μου ἀπὸ πῆς σπιγμὲς συμμετοχῆς μου στὸ μέγα Μυστήριο τῆς Θείας Λειτουργίας; Ὁχι, βέβαια. Τότε; Ἀ-

ly, I have never done so much effort to prepare myself for a Sunday's chanting at the Temple where I am a Chanter, as much as I have done for the most insignificant and little non-Worship event. I have never felt such anxiety about my preparing for Chanting as for my psaltic concerts. I have never been afflicted, and I did not hurt so much for a big mistake in my Analogion, my chanting stand, as much as for a small failure of the Psaltic Choir (elusive and incomprehensible by the audience) in a psaltic performance. And by doing my self-critical, now that I write these lines, I am thinking: Are my concerts more important than my moments of joining the great Mystery of Divine Liturgy? Of course not. Then; Quite simply, for one more time my selfishness

πλούστατα, γιὰ πολλοστή φορά με ὀδηγεῖ ἡ φιλαυτία μου νὰ ἀποδεκατίζω τὸν ἄνηθο καὶ τὸν δύοσμο καὶ νὰ ἀμελῶ γιὰ τὰ πολύτιμα καὶ τὰ τιμαλφῆ. Οὔτε, πάλι, μπόρεσα ποτὲ νὰ προσευχηθῶ κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς συναυλίας. Ἄν μὲν ἦμουν ὁ πρωταγωνιστής, εἶχα τὸ ἄγχος τῆς διεύθυνσης ἢ τῆς παρουσίας. Ἄν πάλι ἦμουν ἀκροατής, εἶχα ὡς ἔργο τὴν κριτική τῶν ἀκροωμένων καὶ τῶν ἐρμηνευτῶν, ὁπότε, ποῦ μυαλὸ καὶ χρόνος γιὰ προσευχή; Ἀλλά, τὸ τραγικὸ εἶναι, ὅτι οὔτε στὸ Ψαλτήρι, κατὰ τὴν ὥρα τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, μοῦ εἶναι εὐκόλο νὰ προσευχηθῶ. Ὡστε, ἀκόμη κι ἂν δὲν ποζάρω στὸ κινητὸ ὅταν ψάλλω, καὶ ἂν ἀκόμη δὲ στέλνω μνῆματα, οὔτε ἔχω Ἡλεκτρονικὸ Ἴσοκράτη νὰ παίζω, ἀφοῦ δὲν προσεύχομαι, δὲν εἶμαι καλῦτερος ἀπὸ τοὺς ἄλ-

leads me to decimate the dill and the mint and to skimp on the precious and the valuables. Again, I never get able to pray during a concert. In the cases I was the protagonist, I had the stress of address or presentation, and when I was a listener, I had the work of criticizing the performance and the performers. So, where to be found the mind and the time for prayer? But it is tragic that neither in my Analogion, at the time of sacred Sequences, it is easy for me to pray. So, even if I do not look at my phone when I'm chanting, and even if I do not send messages, even I have no Electronic "Isokrates" machine to play, since I do not pray, I'm not better than all those who make all these. Actually, I make a show, too. I lose my mind and my time to perform the signs of Petasti etc. I lose

λους. Στὴν πραγματικότητα, δίνω κι ἐγὼ μὰ παράσταση. Χάνομαι στὸ νὰ ἐκτελέσω πὺς Πειταστές, μὴ μοῦ ξεφύγει ἡ ἀνάλυση καμμιᾶς Ὁξείας, μὴ χάσω κανέναν τρίσημο ἢ μὴ δὲν ἐκτελέσω καμμιὰ Παραχορδή, καὶ ἔτσι, «μεριμνῶν καὶ πρβάζων περὶ πολλά», χάνω τὸ ἓνα καὶ κυριότερο: τὴν προσευχή μου. Ἄρα χάνω τὸν Χριστό, χάνω τὴν σωτηρία μου.

Ἐπειτα, γεννιέται τὸ ἐπόμενο ἐρώτημα:

- Ὁ Κύριος εὐαρεστεῖται μὲ αὐτὲς πὺς ἐξωλατρευτικὲς μᾶς δραστηριότητες ἢ πὺς ἀποστρέφεται;

Κι ἐνῶ εἶχα αὐτὸν τὸν προβληματισμό, ἔπεσε στὰ χέρια μου ἐκεῖνο τὸ τρομερό: Τί ἔπαθαν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη (ὄχι ὅποιοι κι ὅποιοι) δύο γιοὶ τοῦ Ἀαρών, οἱ ὅποιοι, ἀμελώντας πὺς ἐντολὲς τοῦ Θε-

my mind and my time in order not to escape me the analysis of any sign of Oxeia. I lose my mind and my time not to lose any triplet meter of the rhythm. I lose my mind and my time not to lose any of modulations. Thus, by looking after and making efforts for the many secondary ones, I lose the only one essential and necessary: The prayer in Christ, so I lose my salvation.

Next, the following question arises:

- *Is our Lord well pleased with the non-Worship Psalitic performances or He dislikes them?*

And while I had this concern, that terrible story fell to my attention about what happened to those in the Old Testament (not insignificant persons, but the two sons of Aaron), who, neglecting

οὔ σχεπικὰ μὲ τὴν προσφορὰ θυμιάματος, πῆραν τὰ λιβανιστήρια τους νὰ θυμιάσουν ἐκτὸς Ναοῦ, πρὸ πέρα ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ εἶχε ὑποδείξει ὁ Κύριος. Ἔπεσε, τότε, ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ πῦρ τοὺς κατέκαψε· ἀπόμειναν μόνο τὰ χερούλια τῶν λιβανιστερῶν τους, νὰ θυμιάζουσαν πόσο ἐξοργίζεται ὁ Κύριος, ὅταν ἀφαιροῦμε ἀπὸ Αὐτὸν τὴν Λατρεία καὶ τὴν προσφέρουμε, ἐκτὸς Ναοῦ⁵⁷, σὲ ποιὸν ἄραγε; Στὸν θεοποιημένο ἐγωισμό μας· γιὰ νὰ μὴν πῶ στὸν ἴδιο τὸν διάβολο, ποὺ κατευθύνει καὶ «σπονσοράρει» αὐτὲς πὶς ἐπιλογές μας.

the commands of God on the incense offering, took their censers to offer the incense outside the Temple, elsewhere, beyond what the Lord had ordered. Then the fire of God fell and burnt them, leaving only the handles of their censers in order to remind us God's outraging when we remove the Worship from Him and we offer it outside the Temple⁵⁹, but to whom? The truth is, to our selfishness which we have deified· not to say to the devil himself, who directs and "sponsors" our choices.

⁵⁷ Βλ. Λευϊτικόν, 1', 1-2: «Καὶ λαβόντες οἱ δύο υἱοὶ Ἀαρὼν Ναδάβ καὶ Ἀβιουὸν ἕκαστος τὸ πυρεῖον αὐτοῦ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτὸ πῦρ καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸ θυμιάμα καὶ προσήνεγκαν ἔναντι Κυρίου πῦρ ἀλλότριον, ὃ οὐ προσέταξε Κύριος αὐτοῖς. 2 καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ Κυρίου καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ἀπέθανον ἔναντι Κυρίου.»

⁵⁹ See, Leviticus 10, 1-2: "¹ And Nadab and Abihu, the sons of Aaron, took either of them his censer, and put fire therein, and put incense thereon, and offered strange fire before the LORD, which he commanded them not. ² And there went out fire from the LORD, and devoured them, and they died before the LORD."

Ἐνας συλλογισμὸς φέρνει ἄλλο:

- Μήπως οἱ συνήθειες καὶ τὸ ἦθος τῶν ἐξωλατρευτικῶν ψαλτικῶν δράσεων ἔχουν ἐπηρέασει τὸ ἦθος τῶν Ἱεροψαλτῶν μέσα στὴ λατρευτικὴ πράξι;

Γιὰ νὰ δοῦμε, τί προσφέρει στὸν Ψάλτη ἡ ἐξωλατρευτικὴ παράσταση; Φῶτα· καθὼς πρέπει κόσμος (ὄχι «γριοῦλες μὲ ἄνια» ποὺ πᾶνε στὴν Ἐκκλησία καὶ δὲν ἀκοῦν οὔτε καταλαβαίνουν τίποτε), ἐπισήμους, ἀναπόσπαστη προσοχή, χειροκροτήματα, ἴσως - ἴσως καὶ χρήματα, κολακευτικὰ σχόλια γιὰ τὴ φωνή, ποῦ θὰ ἔσκιζε ἀν ἐμφανιζόταν στὸ «τάδε» νυκτερινὸ μαγαζί... [Καὶ κάποιος, μαντέψτε ποιός, θὰ τοῦ σφύριζε στὸ αὐτί: Ἐ, ὄχι, δὲ μιλῶ γιὰ β' κατηγορίας μαγαζιά! Μὲ τέτοια φωνή; Μιλᾶμε γιὰ πρώτης ποιότητας πράγμα καὶ πολὺ παραδάκι...]

One reasoning brings the next:

- Did the habits and the ethos of the non-Worship psaltic actions have influenced the Psaltic ethos of the Chanter during the worshipping act?

Let's see, what does the non-Worship performances offer to the Chanters performance? Lights, decent audience (not old ladies who go to the Church and do not hear or understand anything), official audiences, integral attention, applause, perhaps money, flattering commentaries on the voice (that would have gone too high if the Chanter would have wanted to appear in a night club, maybe [and someone, guess who, whistles into his ear: Oh, no, I'm not talking about second class club! With such a voice? We are talking about first quality stuff

Ὁχι, καημένε Ψάλτη, πού πληρώνεσαι μὲ λίγες πενταροδεκάρες ἀπὸ τὸ Ψαλτήρι καὶ ἔχεις πάνω σου ἀφεντικὸ τὸν κάθε τυχάρπαστο προϊστάμενο...]. Τώρα, ἂν εἴσαι καὶ ὁ Χοράρχης τῆς ἐκδήλωσης, ἔχεις ἐπιπλέον “bonus”: γνωριμίες, δημόσιες σχέσεις γιὰ νέες συναυλίες, ἀκόμη καὶ γιὰ νὰ πολιτευθεῖς ἢ λάβεις μέρος σπὶς ἐκλογές ἢ καὶ νὰ γίνεις Δήμαρχος.

Δὲν εἶναι μικρά τα δολώματα. Ἔτσι, δὲν εἶναι; Καὶ ποίος ἀκούει τώρα ἐκεῖνον τὸν Σύρο Διάκονο, τὸν Ὁσίο Ἐφραίμ... Καλὸς καὶ Ἅγιος, βοήθειά μας, ἀλλὰ ὅσα λέει δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχύουν στὴν ἐποχή μας ἢ μᾶλλον ἀφοροῦν τοὺς καλογέρους:

Γράφει ὁ Ὁσίος Ἐφραίμ:

«Ὅπου ψαλμὸς μετὰ κατανύξεως, ἐκεῖ καὶ ὁ Θεὸς μετὰ τῶν Ἀγγέλων· ὅπου δὲ τὰ τοῦ ἐναντίου

and a lot of money... My poor Chanter! You are paid with few cents and you have an irrelevant boss to interfere with your job, too...]. Well..., if you are the Choir Master of the event, you have extra “bonus”: acquaintances, public relations for new concerts, even proposals to get into politics, or municipal elections, or even to become a Mayor.

They are not small baits. Is not that right; And who now stands to hear the Syrian Deacon, the Holy Ephraim... [he is Good and Holy, let us have his prayers], but what he says cannot be valid in our time, or rather, it concerns the monks:

Saint Ephraim writes:

“Where there is Psalmos with devoutness, there is God with the Angels? Where there are the songs

ἄσματα, ἐκεῖ ὄργη τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐαί, ἡ ἀντιμισθία τοῦ γέλωτος... ὅπου δὲ κιθάραι καὶ χοροὶ καὶ χειρῶν κρότοι, ἐκεῖ σκοπισμός ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν ἀπώλεια, καὶ τῶν Ἀγγέλων λύπη, καὶ τοῦ Διαβόλου ἑορτή.²⁴⁵ Ὡς τῆς κακῆς ἐπινοίας τοῦ Διαβόλου! Πῶς ἕκαστον διὰ τέχνης ὑποσκελίζει, καὶ ἀπατᾷ, καὶ πείθει ποιεῖν τὰ κακὰ ὡς τὰ καλὰ! Σήμερον τῷ δοκεῖν ψάλλουσι ὡς προσέταξεν ὁ Θεός, καὶ αὔριον μετὰ σπουδῆς χορεύουσι ὡς ἐδίδαξεν ὁ Σατανᾶς. Σήμερον ἀποτάσσονται τῷ Σατανᾷ, καὶ αὔριον αὐτῷ ἀκολουθοῦσι... Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου... Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσεὶ κυρίοις δουλεύειν, καθὼς εἶπεν ὁ Δεσπότης Χριστός· ὅτι οὐδεὶς δύναται Θεῷ δουλεύειν... καὶ τῷ Διαβόλῳ συγχορεύειν. Κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντες, μὴ ἀτιμάσωμεν τὴν εἰκόνα

of the enemy, there is the rage of God... Where there are guitars and dances and applause (clicks of the hand), there is the darkness for the men, the loss for the women, the sorrow of the Angels, and the feast of the devil.²⁴⁵ Oh, how bad is the mind of the Devil! How through art he puts traps to every man, and deceives, and convinces to do bad things like if they were good ones! Today, they chant as God has ordered, and tomorrow they dance zealously as Satan has taught man. Today, they leave Satan, and tomorrow they follow him... My brothers do not live in the fallacy... As Lord Christ have said, no slaves can work in two bosses; no one can work for God, ...and at the same time for devil. We have been created by God according to His image, so let's not shame His

τοῦ Θεοῦ... Μὴ σήμερον ψάλλῃς μετὰ Ἀγγέλων, καὶ αὔριον χορεύῃς μετὰ δαιμόνων. Μὴ σήμερον ἀναγνωσμάτων θεῶν ἀκούσῃς, ὡς ἀκροατῆς φιλόχριστος, καὶ αὔριον κθάρα προσχῆς, ὡς παραβάτης²⁴⁶ καὶ μισόχριστος. Μὴ σήμερον μετανοήσῃς ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις σου, καὶ αὔριον ὀρχήσῃ ἐπ' ἀπώλειά σου... Μὴ, ἀδελφοί μου..., μὴ οὕτως ἀναλώσωμεν τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας, ὃν ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς εἰς μετάνοιαν καὶ σωτηρίαν...»⁵⁸

☞ Γιὰ πῆς πνευματικῆς διαστάσεως τῆς ψαλτικῆς «ἀπροσεξίας» κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Θείας Λατρείας τρία εἶναι τὰ ἐρωτήματα:

Image... Today, don't chant with the Angels and tomorrow you dance with demons. If today you hear the divine readings, as a listener who loves God, tomorrow don't sit listening carefully to the guitars as an offender²⁴⁶ and enemy of Christ. If today you repent of your sins, tomorrow do not start dancing and go to the loss... My brothers, let's not consume the time we have for repentance, the time that God has given us for repentance and salvation...»⁶⁰

☞ For the spiritual dimensions of the psaltic "carelessness" during the Divine Worship the key questions are at least three:

⁵⁸ Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Ὅτι οὐ δεῖ παίζειν Χριστιανούς. Φραντζολᾶς, Κωνσταντίνος, Γ., Ὅσιου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Ἔργα, Τόμος Ε', Θεσσαλονίκη 1988: εκδόσεις «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας» 1988, σελ. 238 - 250.

⁶⁰ Efraim Syrou, *Quod ludicris rebus abstinendum sit christianis*, Migne P.C. 105.

- Τί ἐπιπτώσεις ἔχει ἡ ἐκπτώση τῆς Ψαλμωδίας ἀπὸ προσευχή σέ «παράσταση γιὰ ἓνα πρόσωπο»;

- Αὐτὴ ἡ κατάσταση ἔχει ἐπιπτώσεις στὴν ἀπόωση τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν κοινὴ /κοινοτικὴ λατρεία;

- Τί θεολογοῦν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν «ἀπρόσεκτη» ἢ «ἀκατάστατη» καὶ τὴ φιλανθία ἢ ἐκκοσμικευμένη Ψαλμωδία, ἢ ὁποῖα δὲ γεννᾷ προσευχητικούς καρπούς;

Οἱ διαστάσεις μιᾶς ψαλτικῆς «ἀπροσεξίας» ἢ «ἀκαταστασίας» εἶναι πάντοτε προσωπικές, ἀλλὰ συχνὰ μπορεῖ νὰ ἐπηρεάζουν καὶ τὸ σύνολο, τὴν ἐκκλησιαστικὴ Κοινότητα, τὴν ἐνορία, πολλές φορές μὲ ἔντονες ἐκκλησιολογικὲς ἢ σωτηριολογικὲς ἐπιπτώσεις.

Σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο ἡ «ἀ-

- What impacts are there when the Psaltiki instead of prayer becomes a performance for one person (“one-man-show”)?

- Does this situation overwhelm the faithful from the Church and from the common Worship?

- What does the Holy Spirit say through the Fathers of the Church on “carelessness” or “untidiness” Psalmody with selfishness and secular ethos which does not give birth to prayer?

The dimensions of a psaltic “carelessness” or “untidiness” are always personal, but they can often affect the whole, I mean the Church Community, the parish, and many times with strong ecclesiological or soteriological impacts.

On a personal level, “careless-

προσεξία» καὶ ἡ «ἀκαταστασία» κατὰ τὴν ἱερὰ Ψαλμωδία μπορεῖ νὰ εἶναι καρποὶ τῆς φιλαυτίας, καὶ ὅλων των παθῶν ποὺ αὐτὴ γεννᾷ. Μπορεῖ, ὅμως, νὰ εἶναι συνέπειες καὶ τῶν ποικίλων βαθμίδων ἐγωϊσμοῦ, ἀπὸ τὴν γελοία κενοδοξία ὡς τὴν κορυφαία μεταξὺ τῶν παθῶν οἴηση.

Ἡ κατάσταση αὐτή, εἴτε προέρχεται ἀπὸ τὸν Ἱεροψάλτη εἴτε ἀπὸ τὸν Ἱερὸ Κληρὸ εἶναι ἐμφανὴς στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ραγδαία μεταδιδόμενη σὰν ἓνα λοιμῶδες νόσημα. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἡ ἐνορία διαλύεται, ἡ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν εἶναι μικρὴ καὶ χωρὶς οὐσιαστικὰ ἐρείσματα. Μερικοὶ μόνο συνειδητοποιημένοι πιστοὶ προσπαθοῦν νὰ ἀγωνιστοῦν μέσα στὴν ἐνορία, ἀλλὰ ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν σκανδαλώδεις συμπεριφορές, οἱ ὁποῖες δυσκολεύουν

ess” and “untidiness” during the sacred Psalmody may be the fruit of the selfishness and of all the passions. They may, however, be the consequences of the various levels of selfishness, from ridiculous vanity to the top among the passions, the “oiesis” (self-conceit).

This situation, whether it comes from the Chanter or from the Holy Clergy, is evident to the people of God and is rapidly transmitted as an infectious disease. In these cases the parish dissolves, the participation of the faithful is small and without substantial foundations. Only some conscious believers try to fight spiritually within the parish, but they have to face scandalous behaviors, that make their struggle difficult.

τὸν ἀγῶνα τους, σὲ ἀσθενεῖς δὲ πνευματικῶς πιστοὺς μπορεῖ νὰ καθίστανται ὀλέθριες.

Τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι αὐτὲς οἱ λοιμικὲς ἐπιδημίες εὐκόλα μεταδίδονται ἀπὸ δάσκαλο σὲ μαθητὴ καὶ ἀπὸ τὸν Ἱερέα στὸν ἱερόπαιδα, ἔπειτα σὲ ὅλη τὴν Κοινότητα, ἀπὸ ἐνορία σὲ ἐνορία, ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, ἀπὸ Μητρόπολη σὲ Μητρόπολη, ἀκόμη καὶ ἀπὸ Σύνοδο σὲ Σύνοδο...

Ἀντὶ Ἐπιλόγου

Μὰ θὰ πεῖ κανεὶς· ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὴν Ψαλμωδία; Μήπως εἶσαι λίγο ὑπερβολικός; Πραγματικά, δὲν ξέρω. Ἀλλά, νά..., σκέφτομαι ὅτι τὸ ἔργο τῶν Ἀγγέλων στὸν οὐρανὸ εἶναι ἡ δοξολογικὴ καὶ εὐχαριστιακὴ ἀνύμνηση τοῦ Ἁγίου Τριᾶδικοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουμε

These behaviors may become destructive for believers of low spirituality.

The worst thing is that these "epidemics" are easily transmitted from teacher to student, from priest to spiritual child, after that, throughout the whole Community, from parish to parish, from city to city, from Metropolis to Metropolis, even from Synod to Synod...

Instead of Conclutions

But maybe you will say; all these just from Psalmody? Are you a little exaggerated? I really don't know. But I am thinking... The work of the Angels in heaven is the glorious and eucharistic Psalmody of the Holy Triune God. We know it very well from

πολύ καλά ἀπὸ τὰ ὁράματα τῶν Δικαίων καὶ τῶν Προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἔπειτα ἀπὸ τῆς «ἄρπαγῆς» τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Ἁγίων τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ μέχρι σήμερα ἀκόμη ἀπὸ τὰ χεῖλη καὶ τῆς περιγραφῆς τῶν συγχρόνων μας μεγάλων Ἁγίων. Ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, ἡ Ψαλμωδία θὰ εἶναι ἡ μόνη τέχνη ποὺ θὰ διατηρηθεῖ μετὰ τὴν ἀνακαίνιση τῶν πάντων στὴν Βασιλεία τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ. Γιατί, τάχα, θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ θεωρήσουμε ὅτι ὁ ρόλος τῆς Ψαλμωδίας εἶναι καὶ στὰ παρόντα καθοριστικὸς μέσα στὴν Ὀρθόδοξη Λατρεία; Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, μάλιστα, δὲν ἀπαίτησε ἀπὸ τὸν Νέο Ἰσραὴλ, τὴν Ἐκκλησία Του, νὰ πάψει τῆς θυσίαις τράγων καὶ ταύρων καὶ τῆς στάχτες τῶν δαμάλεων καὶ νὰ ἀρχίσει νὰ ἐπιθίδεται σὲ

the visions of the Old Testament Righteous and Profets and after that from the “grabings” of the New Testament Apostles and Saints. Even today we hear this in the descriptions by the lips of our modern major Saints. It seems that Psalmody will be the only art that will be preserved after the renovation of everything in the Kingdom of the Holy Triune God. Why would it be an exaggeration to think that the role of Psalmody is also determinant in the present Orthodox Worship? Did the Lord himself, in fact, not demand from New Israel, the Church, to stop the sacrifices of goats and bulls and of the ashes of the heifers, and to begin offering “sacrifices of Psalmody” ?

«θυσίαις αἰνέσεως»; Τί εἶδους «ἔλεον εἰρήνης καὶ θυσίαν αἰνέσεως» προσφέρουμε στὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ἐὰν μετατρέπουμε τὴν Ψαλμωδία σὲ «παράσταση»;

What kind of "a mercy of peace, a sacrifice of prayer" do we offer to our Lord Jesus Christ, when we turn our Psaltic Art into a "show"?

K.X.K.

8 Ἰουνίου 2019

Κωνσταντίνος Χαριλ. Καραγκούνης, «...ἀπερισπάστως ἄδειν τε καὶ ψάλλειν...»